

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Hvilken betydning kan Alstadhaug og leden Stiklestad – Nidaros ha for pilegrimer i dag?

Forfatter: Arne Groven

Veileder:

Professor Harald Hegstad

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, [2015, høst]

AVH501: Masteravhandling (30 ECTS)]

Studieprogram: Master i teologi

Innhold

1. Innledning

1.2 Materialer

1.3 Metode

1.4 Avgrensning

1.5 Målsetting og oppbygging

2.0 Leden fra Stiklestad til Nidaros

2.1 Stiklestad

2.2 Munkeby kloster

2.3 Levanger kirke

2.4 Alstadhaug kirke

2.5 Falstad

2.6 Tinghaugen på Frosta og Tautra kloster

2.7 Nidaros

3.0 Alstadhaug

3.1 Kulturlandskapet – rikdommen

3.2 Stedet – kirken

3.3 Kirkebygget utvendig

3.4 Kirkebygget innvendig

3.5 Våpenhuset

3.6 Skipet

3.7 Dåpsfunten

3.8 Dødens portal

3.9 Koret

3.10 Oktogonen

3.11 Maria kapellet/Sakristiet

3.12 Tårnet/Takrytteren

4.0 Å være pilegrim

4.1 Betydningen av ordet pilegrim

4.2 Pilegrimsferder i bibelens tid

4.3 De første kristne pilegrimsmålene

4.4 Pilegrim i Norden

4.5 Veier og herberger

4.6 Hvorfor gå pilegrim i middelalderen?

4.7 Pilegrimsferd til kirken, og i kirken

4.8 Oktagonen i Alstadhaug

4.9 Å kroppsliggjøre en gudsopplevelse

5.0 Metodisk tilnærming

5.1 Kvalitativ forskningstilnærming

5.2 Forskerens forforståelse

5.3 Innsamling og fortolkning av data

5.4 Intervju som forskningsmetode

5.5 Utvalg av deltakere

5.6 Arbeidet med utarbeiding av intervjuguide

5.7 Gjennomføring av intervjuet

5.8 Bearbeiding og analyse

5.9 Kvalitet i kvalitativ forskning

5.9.1 Validitet

5.9.2 Reliabilitet

5.9.3 Generalisering

6.0 Resultater og drøfting

6.1 Kirkerommet

6.2 Oktagonen

6.3 Bevegelse

7.0 Avslutning

8.0 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1

8.2 Vedlegg 2

8.3 Vedlegg 3

Hvilken betydning kan Alstadhaug og leden Stiklestad – Nidaros ha for pilegrimer i dag?

1. Innledning

Allerede som 7-åring var jeg ute på «tokt» i all slags vær sammen med faren min, Gunnar Groven, som blant annet var historiker og som registrerte gravhauger for fortidsminneforeningen. Alt i alt var det 500 gravhauger som ble registrert, og jeg var med på ca. 100 av dem. Mens vi var ute i terrenget fortalte far fra vikingetida og middelalderen i Trøndelag, og disse fortellingene hans, formidlingen, var med på å legge grunnlaget for min egen interesse for historie.

Jeg ble raskt opptatt av Levanger og omegnens historie da vi flyttet til Levanger i 2002 - og snart klar over at Levanger som sted antakelig er langt mer enn 1000 år gammelt (tusen-års jubileum i 2012). Stedet Alstadhaug i utkanten av byen, et helligsted både i hedensk tid og etter at kristendommen ble troen i Norge - sammen med jernutvinninga i Frolfjellet, datert til tida fra før Kristi fødsel, og den store Hallsteinborgen som ligger en kilometer fra dagens sentrum, en godt utvikla garnison rundt Kristi fødsel - er en viktig indikator på Levangers alder.

Nærhet til tematikken i denne oppgaven har jeg, da, i hovedsak fått gjennom kjennskap til historie og lokal historie og gjennom stillingen min som fungerende sogneprest i Levanger de fire siste årene. Som prest har jeg forrettet i mange begravelser både i Stiklestad kirke, på Frosta, og ikke minst i Alstadhaugkirka. Likeledes har jeg hatt gudstjenester i de samme kirkene, samt i klosterruinene på Munkeby, der det er Olsokgudstjeneste ute hvert år.

Det er med stor interesse og en viss formalisert kunnskap (har historie grunnfag) at jeg går til denne oppgaven. Det faller meg lett å skrive om Alstadhaug. Det er et sted jeg har blitt glad i.

I dag er det «in» for mange mennesker «å gå pilegrim». Noen går av historisk interesse og for å komme nært inn på historiske steder, oppleve vakre landskap, andre gjøre det kanskje mest utfra ønsket om å oppleve stillhet, det å vandre over tid og bli mer kjent med selv og hva som er viktig i troen deres. I alle fall ser det ut til at stadig flere ønsker å gå pilegrim enten de går lengre distanser som fra Oslo til Nidaros, eller turen legges til områder utenfor Norge, for eksempel til Spania, med Santiago De Compostella som mål.

I Trøndelag har vi flere sentrale pilegrimssteder; de to viktigste stedene er Stiklestad og Nidaros. Jeg nevner stedene i denne rekkefølgen, altså Stiklestad først og så Nidaros, med tanke på at kong Olav Haraldssons' siste reise, riktignok som en død mann, startet på Stiklestad, der han døde, og endte i Nidaros, der han ble begravd. I alle fall er denne strekningen mellom Stiklestad og Nidaros i dag blitt en populær led. Denne leden utgjør den siste langetappen av St. Olavs led, ruten som Olav Haraldsson fulgte da han sommeren 1030 kom fra Novgorod i Russland til Norge, for å forsøke å ta tilbake kongemakta han hadde mistet. I Olav den Helliges saga kalles landet rundt selve byen Novgorod «Gardarike», og byen het Holmgard på norrønt mål. Novgorod spilte i flere hundre år, fra 800-tallet til 1300-tallet, en betydelig rolle som handelsknutepunkt mellom Norden og Konstantinopel (Miklagard). Seinere var den en stor «hansaby». I tillegg ligger byen strategisk plassert mellom Moskva, St. Petersburg og Kiev (Bagge, 2004, s.99 og «Snorre»). Allerede fra tidlig middelalder, på 800-tallet etter Kristus, satt Rurik, en høvding med norrøn opprinnelse, som leder i Novgorod. En av hans etterfølgere, Jaroslav den vise (978-1054), og hans familie, var inngiftet med og vertskap for flere av de norske kongene av Ynglinge-ætta. Disse norske kongene hadde med jevne mellomrom så sterke fiender i heimlandet at de i perioder måtte søke tilflukt hos Jaroslav og hans familie. Olav Tryggvasson, Olav Den Hellige, Magnus den Gode og Harald Sigurdsson fikk alle asyl hos Jaroslav-familien når det var nødvendig.

I dag starter St. Olavssleden opp i Selånger i Sverige, ikke langt fra Sundsvall. Leden går videre vestover i Sverige, forbi Østersund og Åre i Jemtland, kommer inn i Norge over Skalstufjellet, fjellpartiet som utgjør grenseområdet mellom Verdalen kommune og Åre kommune. Leden følger Verdalen vestover, og langt nede i dalen, ca. fire kilometer fra stedet Trondheimsfjorden møter land, ligger slagstedet og rikshelligdommen Stiklestad.

I det Leden har nådd Stiklestad, har den blitt ca. 50 kilometer lang på trøndersk side. Fortsatt er det 110 kilometer igjen til Nidaros. Det vil si ca. fem dagsmarsjer gjennom vekslende, vakkert trøndersk kulturlandskap bestående av åkrer og enger, holdt i hevd i over 30 generasjoner. Leden fører gjennom skoger og daler, alltid med utsikt til et bakenforliggende fjell, slik det er i Trøndelag, i motsetning til lignende flatbygder på Østlandet. Etter Stiklestad, ved Munkeby, kan en velge mellom to ruter, enten indre eller ytre led. Denne oppgaven tar utgangspunkt i den ytre leden, siden Alstadhaug er et viktig sted på denne ruta, både kirken og stedet Alstadhaug er viet mye oppmerksomhet i oppgaven.

Blant dem som går ytre led i dag er det enighet om at leden gikk her også i gammel tid. Funn fra gammel tid bekrefter at det har vært pilegrimer her før. Dette er belagt både i sagalitteraturen og gjennom utgravninger som er gjort (Nils Åge Aune, intervjudeltaker 21.10.2015). Det er også enighet om at Alstadhaug var ei pilegrimskirke i middelalderen. Både relikviet, som fortsatt ligger i alteret, og Oktogonen, det spesielle tilbygget som kirka har, borger for det (Kjartan Bergslid, intervjudeltaker 16.10.2015).

De som går leden i dag er moderne pilegrimer, selv om de går etter ei rute som er nesten 1000 år gammel. Det har ikke vært et mål for denne oppgaven å fremskaffe empirisk grunnlagsmateriale for mer eller mindre entydig å kunne si noe om hvilken betydning leden har for pilegrimer i dag. Snarere har valget av det kvalitative intervjuet som metode og valget av intervjudeltakere berodd på et ønske om å kunne gå mer i dybden i forhold til å belyse problemstillinga.

Hvilken betydning kan Alstadhaug og leden Stiklestad – Nidaros ha for pilegrimer i dag?

Valget av metode beror også på et ønske om å sette intervjudeltakerne friere i forhold til hva de er opptatt av å formidle om deres egen pilegrimsvandring langs leden. Både ved å snakke med og intervju dem som har initiert leden, vel vitende om at de både er praktiske og ideologiske ledere av pilegrimsarbeidet i nærområdet til leden, har det kommet fram mange interessante perspektiv. Mye av det intervjudeltakerne sier oppleves gjenkjennbart for meg, og det faktum gjør det fristende å si at det antakelig vil være gjenkjennbart for flere, kanskje mange, og dermed til en viss grad ha representativ verdi. Likevel må jeg nøye meg med å la det intervjudeltakerne forteller peke på mulige betydninger leden kan ha for den moderne pilegrim, og kanskje pilegrimsvandring generelt, langs andre leder. Det vil altså her være snakk om å få fram ledens og pilegrimsvandringens potensial for den moderne vandrer.

Etter å ha dvelt litt ved Olav den Helliges historie, veien fra Novgorod til Nidaros via Jemtland og Stiklestad og luftet utsagnene om at Ytre led ikke først og fremst er en ny led, men har aner fra middelalderen, og ditto at Alstadhaug er ei gammel pilegrimskirke fra middelalderen, samt at jeg har sagt noen innledende ord om metodevalgets begrensning og muligheter, går jeg over til å si noe om materialvalget.

1.2 Materialer

I denne oppgaven vil jeg arbeide med historiske kilder og nåtidig aktuell litteratur - som altså omhandler utvalgte steder langs pilegrimsleden. Stedene som blir omtalt vil være Alstadhaug kirke med nærområde, Stiklestad kirke og området rundt, samt Nidaros og domkirken der. Spesielt har jeg hatt stort utbytte og glede av å bruke boka *Helgonet i Nidaros, Olavskult och kristnande i Norden*, redigert av Lars Rumar. Dette verket, skrevet på 1990-tallet, er et av de første moderne verkene som behørig omtaler og drøfter forskjellige sider ved helgenkongens liv og virke. Boka er en artikkelsamling som omhandler blant annet pilegrimskulturen og pilegrimsveiene i Norden. For øvrig viser jeg til litteraturlisten for en helhetlig oversikt over kildene. Som nevnt i punktet over har to av intervjudeltakerne vært ledende i det teologiske og ideologiske arbeidet som ligger til grunn for pilegrimsvirksomheten på Innherred i dag, og dette innebærer at de i tillegg til å være pilegrimsvandrere, som har gått leden Stiklestad-Nidaros og har et forhold til Alstadhaug kirke som pilegrimer, besitter atskillig relevant informasjon og kunnskap. Den tredje intervjudeltakeren er den mest brukte turlederen for «private» pilegrimsturer på Innherred og er derfor også en god informant med omfattende pilegrimserfaring fra ytre led.

1.3 Metode

Som allerede nevnt innledningsvis har jeg valgt det kvalitative intervjuet som tilnærming til denne oppgaven. Det kunne naturligvis vært interessant og gjort en kvantitativ undersøkelse først og så latt intervjuene utdype de kvantitative funnene. Dessverre blir det for stort et prosjekt innenfor rammene av denne oppgaven.

For øvrig beveger jeg meg mellom historiske kilder og nåtidig litteratur, sammen med funnene fra samtale med de tre pilegrimsvandrerne. Det er en styrke for studien, slik jeg ser det, at samtlige tre forskningsdeltakere har bred erfaring som pilegrimer ikke bare fra ruten som blir beskrevet i denne oppgaven, men også fra andre ruter. Følgende tre er intervjudeltakere:

1. Kjartan Bergslid, prosjektleder i pilegrimsprosjektet på Stiklestad. Teolog og sogneprest i Den norske kirke, Levanger menighet.
2. Nils Åge Aune, prost i Sør Innherred og en hovedbidragsyter til ytre leds teoretiske begrunnelse og historiske legitimitet.

3. Jorun Mari Børstad, turlleder for grupper av pilegrimer som går hele eller deler av leden mellom Stiklestad og Nidaros.

Jeg vil også bruke det jeg selv legger merke til når jeg går leden fra Stiklestad til Nidaros, og særlig vil jeg la det jeg får øye på i og rundt selve Alstadhaugkirka få en viss betydning ved historisk omtale.

1.4 Avgrensning

Hovedfokuset mitt er ikke først og fremst å skrive en masteroppgave som er bakoverskuende, altså i hovedsak historiefokusert. Siden jeg har vektlagt leden og led-stedenes historie i den grad jeg har gjort det i kapittel 2, kan jeg kanskje gi inntrykk av det. Nåtida er hovedfokus. Når dette er sagt, og sett i lys av at jeg skal skrive en oppgave som har «rot i flere leire» - som teologisk systematikk og kirkehistorie, men også praktisk teologi - er det ikke til å unngå at både systematikken og kirkehistoria, samt praktisk teologisk tilnærming, må gå hånd i hånd. Målet er heller ikke å utvikle en «komplett pilegrims/kirke-arkitekturaktig» teologi.

Å komme inn på verdien som funnene eventuelt kan ha for kirken i forhold til å utbre og styrke den kristne tro, det vil si ledens og pilegrimsvandringens potensial for kirken, vil jeg være forsiktig med. Jeg vil nøye meg med, avslutningsvis i oppgaven, å komme med noen betraktninger gjort på grunnlag av det intervjudeltakerne forteller.

Derimot har jeg konsentrert oppgaven om å se på hvilken betydning Alstadhaug og leden Stiklestad – Nidaros kan ha for pilegrimer i dag. I den sammenheng ble det viktig for meg å gå leden selv, samt å se nærmere på Alstadhaug kirke og sted og å intervju de tre som har kunnskap og erfaring fra leden og Alstadhaug.

1.5 Målsetting og oppbygging

Målsettingen for arbeidet er å se på hvilken betydning Alstadhaug og leden Stiklestad – Nidaros kan ha for pilegrimer i dag!

Dette vil føre til følgende kapitler: 1. Innledning. 2. Leden Alstadhaug – Nidaros. 3. Kirken og stedet Alstadhaug. 4. Pilegrimserfaringer. 5. Metodedel. 6. Resultat og drøfting. 7. Avslutning.

Kapittel 2. Leden fra Stiklestad til Nidaros

I problemstillinga sier jeg at jeg skal se på hvilken betydning Alstadhaug og leden Stiklestad – Nidaros kan ha for pilegrimer i dag. Jeg vil i det følgende gi en behørig beskrivelse av dagens led Stiklestad – Nidaros, samt sette leden inn i en historisk sammenheng. Jeg gir et tidsbilde av forskjellige steder langs leden, «i går og i dag», som i sin tur kan være med på å gjøre det lettere for oss, vi med våre 2016 øyne, å se hvilken betydning Alstadhaug og leden Stiklestad – Nidaros kan ha for (oss) pilegrimer i dag.

Når det gjelder de historiske fakta om stedene langs leden, er de tatt med primært av to grunner. For det første har jeg ønsket å gi informasjon om stedene fordi de «tilhører» leden, og leden er der pilegrimene går. For det andre har jeg et håp om at den historiske redegjørelsen kan ha betydning i forhold til å «levendegjøre» leden og på den måten være med på å inspirere til å gå leden, og kanskje vil de historiske opplysningene, sammen med det andre som presenteres, gi større grad av «nærhet» til pilegrimene og være et godt utgangspunkt for «den gode samtale» mellom en prest og en pilegrim som har gått, eller vil gå, Stiklestad-Nidaros.

Spørsmål fem i guiden lyder slik: «Hvis du skulle anbefale andre å gå leden fra Stiklestad til Nidaros, eller deler av den, hvordan ville du begrunne anbefalingen?»

Kjartan Bergslid: «Da ville jeg anbefalt folk å gå hele veien fra Stiklestad til Trondheim. Det vil jeg begrunne med at på den leden så vil du få en kombinasjon av store naturopplevelser, du vil gå gjennom et veldig vakkert trøndersk jordbrukslandskap, og hver dag vil du komme til veldig spesielle steder som er med å fortelle en historie og som er med å gi pilgrimsvandringa dybde, innhold og inspirasjon til forvandling og nytt liv. Du starter på Stiklestad som er et veldig spesielt sted i norsk historie og som er sentral i fortellinga om hvordan Gud slo rot i Norge.» (Pilegimsintervju, Bergslid, 16.10.2015).

I fortsettelsen nevner Kjartan Bergslid Munkeby klosterruiner, Alstadhaug kirke, Falstad fangeleir fra andre verdenskrig, Tinghaugen på Frosta, Tautra kloster, og den store katedralen Nidarosdomen, alle steder langs leden.

Jeg vil i tillegg omtale Levanger kirkested.

2.1 Stiklestad

Avsnitt 2.1, bygger på deler av et tidligere arbeid, Holy Matter Teol 6362 – Kristen materialitet i middelalderkulturen, vår 2015.

«Da kongen fikk det såret, lente han seg opp til en stein og kastet sverdet og ba Gud hjelpe seg» (Snorres kongesagaer, *Olav den Hellige sin saga*, 1964, s. 464).

«Lang tid etter martyren hadde fenge heilagnamn, vart det bygd ei minnekyrkje på den staden der han ga sitt blod og soleis vann livsens sigerpris. Då bispen kom og skulde vigja kyrkja, hende det at kongen låg hardt sjuk ikkje så langt derifrå. Han hadde rengt kneet sitt, og det hadde vorte så ille at heile leggen hadde trutna og bolna, så det var ikkje til å halda ut, og verre og verre vart det».

I samme avsnitt, litt lenger ned:

«Då kongen kom burt til, la han kneet og dei andre såre stadene innåt steinen; og då kom det straks yver han so ovnøgjeleg ein nåde frå Gud, at same kvelden gjekk svollen ned att og verken gav seg, og han vart so ledug og før i fotom som om han aldri havt nokon mein.» (Passio Olavi, 1980, s. 47).

Olav Haraldsson døde på Stiklestad. Stedet der det skjedde påstås å være der koret i Stiklestad kirke står i dag. Selve kirkebygningen er den viktigste indikasjonen på at Olav Haraldsson døde der (Kjølvik, 2012, *Olavssteinen*, s. 25). I utdraget fra Snorre står det at han «lente seg opp til ein stein». Det første sitatet, ovenfor, der Olavssteinen er presentert skriftlig, og som er henta fra Snorres Kongesagaer datert ca. år 1220 e.Kr, beskriver Olav Haraldsson sitt martyrium på Stiklestad 29. juli 1030. Helgenkirker ble ofte bygd på stedet der en martyr ble drept, og alteret ble bygd over det helt spesifikke dødsstedet. Kongen skal ha blitt skadet i kneet, ifølge tradisjonen, og han skal etter det ha lagt seg mot en stein som stod på slagstedet. Mens han lå der ble han påført banesårene i hals og mage. Han skal ha kastet sverdet sitt, bedt for sine fiender, og like etter døde han.

Kort tid etter slaget ble kongens døde kropp fraktet til Nidaros, hvor Olav Kyrre, konge i Norge fra 1067-1093, seinere lot bygge den første Olavskirken over stedet der kongen ble gravlagt i Nidaros (Danbolt, *Nidarosdomen*, 1997, s. 26). På stedet hvor Olav Haraldsson døde på Stiklestad ble det bygd en trekirke. I steinkirken som ble bygd etter trekirken, og som fortsatt står der, ble steinen han lente seg mot murt inn som en del av selve alteret, slik at bare toppen av den stakk fram og var synlig. Steinen befinner seg ikke lenger i alteret, men man tror at steinen som i dag ligger i hulrommet på baksiden av alteret er den samme steinen.

I avsnittet fra «Passio Olavi», antakelig skrevet en gang på slutten av 1100 tallet, og som mange mener erkebiskop Øystein Erlendsson er forfatteren av, fortelles det om en konge som ble frisk av å berøre steinen den gangen steinkirken skulle innvies. Det vites ikke sikkert hvem denne kongen var, men sikkert er det i alle fall at slik steinen var plassert i alteret, synlig og mulig å berøre, var Stiklestadkirka gjennom middelalderen et mål for mange pilegrimer, og steinen i alteret var kjent for å besitte guddommelig helbredende kraft slik at de som berørte den kunne bli helbredet (Kjølsvik, *Olavssteinen*, 2012, s. 9).

Slagstedet på Stiklestad var i tida etter Olav Haraldssons død både et naturlig starts-sted og fortsettelses-sted på veien mot Nidaros, men også et pilegrimsmål i seg selv på grunn av det som skjedde på slagstedet ved Olavs død og å grunn av Olavssteinens mirakelgjørende krefter.

2.2 Munkeby kloster

Det tok meg tre timer å gå fra Stiklestad til Munkeby klosterruiner.

Ifølge et brev, stilet som en søknad og skrevet lille julaften 1475 og forfattet av abbed Stephanus av Munkaby, ønsker abbeden pavens velsignelse til å få bygget opp igjen abbediet som lenge har ligget i ruiner. Klosterkirken som antakelig ble bygget en gang rundt år 1170, og som den gang var det nordligste Cistencienserkloster i verden, er nevnt i «Passio Olavi» fra slutten av 1100 tallet. Som de fleste Cistencienserkloster ligger det i et dalføre like ved en elv. Stedet er vakkert, det har utsikt over store sletter omkranset av lave åser. Stedet minner ikke så lite om stedet der et av ordenens hovedkloster ligger, Cîteaux i Frankrike.

Munkeby omtales ikke i en oversikt over de kloster som fantes i erkebispedømmet Nidaros på starten av 1300 tallet. Det ble antakelig nedlagt mot slutten av 1200 tallet, etter ca. 100 års drift. En annen mulighet er at klosterdriften der sluttet enda før det, på begynnelsen av 1200 tallet. Tautra klosterdrift startet i hvert fall i 1207, og da lå eiendommene som lå under Munkeby under Tautra kloster (Gervin, *Klostrene ved verdens ende*, 2007 s 30- 32).

2.3 Levanger kirke

Når man følger leden fra Munkeby til Levanger, vil man bruke ca. en time til fots i det man nærmer seg noen av de beste områdene innen trønders landbruk. Inngangen til Levanger by er

da fra østlig retning. I 2011 feiret Levanger 1000 års jubileum – til tross for at historikere mener at byen er adskillig eldre enn det. I følge L. Stenvik, arkeolog ved universitetet i Trondheim, var Gjeite, som er en storgård ca. en kilometer fra dagens sentrum, allerede i år 0 et stormaktssted på «riksplan» både politisk, religiøst og økonomisk. Høvdingen på Gjeite kontrollerte jernvinneanlegget på Helgesvolden i Frolfjellet, ca. 20 km i luftlinje fra dagens sentrum, og som var et anlegg som leverte jern blant annet til Romerriket i tida rundt Jesu fødsel. Bare fra ett av feltene ble det levert nok jern til å produsere 100.000 økser. Hvis en i tillegg til dette legger til at Hallsteinborgen, ca. 1,5 km fra dagens sentrum, med en garnison på ca. 1000 mann, var godt i hevd på denne tiden, skal det ikke mye fantasi til for å kunne se for seg at det måtte være en relativ stor bymessig bebyggelse i Levangerområdet i tida fra år 0 og framover (Stenvik, 2011; Johansen, 2011).

I år 1008 kjempet Gunnlaug Ormstunge og Ravn Ånudson holmgang for å vinne retten til Helga den fagres gunst. Holmgangen skal ifølge historia ha foregått øverst i Verdalen, ikke langt fra der Olavsleden går nå, og begge de kjempende døde som et resultat av kampen. Før Gunnlaug døde ble han ført til kirka i Levanger, hvor prestene pleiet ham inntil han døde. Kirka den gangen var antakelig ei lita trekirke bygd i åra like før Gunnlaugs død. Ifølge 1. amanuensis i teologi, Idar Kjølsvik, var Gunnlaug den første kjente kristne som ble gravlagt i Levanger. Dette skulle borge for at byen i alle fall er 1000 år og at det på kirkestedet har stått kirker i ca. 1000 år (Kjølsvik, 2011, *Manuskript til økumenisk gudstjeneste søndag den 04.09.2011*, s. 1).

2.4 Alstadhaug kirke

Fra kirka i Levanger går jeg over Sundbrua, brua som går over den delen av Trondheimsfjorden som skiller Levanger by fra halvøya «Neset». Fjordarma ligger klemt mellom halvøya og byen der brua er ca. 150 meter bred. Kanskje kommer Levanger-navnet fra det gammelnorske ordet Lifanger» - «fjorden som ligger i le» (Hegstad, Johansen, Viken, 2002, *Levanger som kirkested*, s.10).

Turen går gjennom gammel skog og et kulturlandskap som er blant de fremste i Norge. Folk som kommer fra Mjøsbygdene synes at Mjøslandskapet og Innherredslandskapet likner mye på hverandre. Sett fra et inntrøndersynspunkt er det lett å si seg enig i det, i hvert fall et stykke på vei. Men, vi som er «innherredsbygg» kan vel med en viss tilfredshet spørre

hedemarkingen om hvor i hans distrikt man kan se tre gårder på en gang, slik en kan her, med mer enn 1000 mål innmark på hver av dem!

Alstadhaug ligger i det frodige kulturlandskapet på «Nesset». Når jeg står ved Alstadhaug kirke og ser utover, er det ikke vanskelig å forstå at i dette landskapet har landbruket vært hovednæringskilden i mange hundre år. Dyrkamarka ligger som lett skrånende åkrer mot fjorden, og mye av jorda er gammel havbunn som har blitt dyrka opp. Den er fri for stein. Det er sandaktig jord som gir stor avkastning. Det er ikke uvanlig at ei plogfår kan bli opptil en kilometer lang i dette området. Historisk befinner vi oss i det gamle Skeynafylket (Ekroll, 2000, *Kirker i Norge*, bind 1, s. 232), det sørligste av de fire inntrønderfylkene, et område som blant annet har makta å gi nok mat til befolkninga si gjennom skiftende tider. Det at området Innherred, og stedet Alstadhaug, forbindes med godt jordbruk og nok med mat, er kanskje litt fjernt å fremheve sett fra en trønders synspunkt i dag. Han som, når som helst, helg eller midt i uka, kan skaffe det han trenger av mat ved gå i matvarebutikken innen klokka 23. Sammenligner en Innherred med områder i andre landsdeler, for eksempel i Nord-Norge, på Vestlandet, eller også på indre Østlandet hvor det kunne ta kort tid fra en hadde nok av fisk til svart hav og hunger, og/eller avlingene slo feil, så representerte landskapet på Innherred og det det kastet av seg i form av relativt stabile og gode avlinger, og dessuten lett adgang til en fiskerik fjord, et grunnlag for trygg eksistens og en god grunn til å dyrke høyere makter.

2.5 Falstad

Kjartan Bergslid nevner Falstad idet han anbefaler folk å gå «hele» leden fra Stiklestad til Nidaros. Fra Alstadhaug til Falstad tar det ca. tre timer å gå. Den siste delen går langs fjorden fra Fiborgtangen i Skogn til Ekne, der Falstadsenteret ligger.

Falstadsenteret, slik det er nå, har ei relativt kort historie. Senteret er et «Nasjonalt opplærings og dokumentasjonssenter for krigens fangehistorie, humanitær folkerett og menneskerettigheter». Senteret er en stiftelse som ble opprettet i august 2000. Kjartan Bergslid nevner antakelig Falstadsenteret på grunn av det som skjedde der under krigen. «Deretter kommer du til Falstad som forteller mye om menneskets ondskap, men også om menneskets styrke og edelhet (*Pilegrimsintervju*, Bergslid, 16.10.2015).

Falstad «Opdragelsesanstalt for vanartede guttebørn» ble stiftet i 1895. Anstaltens uttalte formål var ved «en kristelig Aand lede opdragelse av saadanne gutter til å blive hederlige og nyttige medlemmer av samfundet» (Google).

Under krigen ble Falstad brukt av okkupasjonsmakten Tyskland, fra høsten 1945 til 1949 som tvangsarbeidsleir for NS medlemmer, frontkjemper og andre som var mistenkte eller domfelt for å ha støttet nazistene under krigen.

I overgangen fra 40 – 50 tallet ble det skoledrift igjen i bygningen. Som offentlig skole hadde den forskjellige navn og forskjellige funksjoner. Den var blant annet offentlig barneskole for evneveike, seinere ble den både barneskole, framhaldsskole og yrkesskole for evneveike. Deler av den spesialpedagogiske virksomheten fortsatte i samarbeid med Røstad skole på Levanger under navnet Ekne kompetansesenter, senere ble det kompetansesenter bare i Levanger, da under navnet Trøndelag kompetansesenter (Google).

Det tyske sikkerhetspolitiet ble klar over anstalten høsten 1941, kanskje stedet falt i smak på grunn av arkitekturen? (http://falstadsenteret.no/wp-content/uploads/falstad_1930-tall-1024x698.jpg)

Som en kan se av bildet, er anstalten bygd slik at den har en innvendig gårds plass som det er vanskelig å se fra utsida, og på den måten var bygningen godt egnet til bruk som fengsel og fangeleir. Seinere ble det bygd flere brakker og andre bygninger i tillegg til hovedbygningen. Tyskerne opprettet i alle fall «SS-Strafgefangenenlager» på Falstad først og fremst for politiske fanger, men også som arbeidsleir for politiske fanger og krigsfanger, særlig serbiske og sovjetrussiske krigsfanger. I tillegg fungerte Falstad som transittleir før videresending til leirer som for eksempel Birkenau og Auschwitz. Ca. 50 norske jøder satt en periode i leiren. Til sist må nevnes at Falstad også var en dødsleir hvor henrettelsene foregikk ved skyting i Falstadskogen, som ligger like ved leiren. Til sammen var det innsatte fra i alt 15 nasjoner, og antallet fanger under krigsårene var på til sammen ca. 4200 (Google).

Jorun M. Børstad, i likhet med Kjartan Bergslid, trekker fram Falstad. I intervjuet med henne 20.10.2015 sier hun at favorittetappen hennes mellom Stiklestad og Nidaros er der hun passerer Falstad. *«Det er kjempeviktig for meg som pilegrim å tenke over menneskerettighetene, tenke over alle krenkelsene som har blitt gjort, og som blir gjort med menneskene gjennom historia, for eksempel det som skjedde i Falstadskogen, til det som skjer i dag. Det er for meg et viktig innenfor det å være pilegrim»* (Pilegrimsintervju, Børstad, 20.10.2015).

2.6 Tinghaugen på Frosta og Tautra kloster

Leden fra Falstad mot Tautra har noe av «Falstadpreget» over seg. Jeg går gjennom skogen der henrettelsene foregikk og mange ble begravd. Den synes mørk og uhyggelig, det er som om noe av smerten *«fortsett kan merkes i skogen»*, for å bruke en formulering av Jorun M. Børstad (Pilegrimsintervjuet, Børstad, 20.10.2015). Blandingsskogen er omgitt av knattede åser og høyder, og i det jeg kommer ut av skogen, ser jeg Trondheimsfjorden, halvøya Frosta og øya Tautra. Det vil ta meg ca. fire, fem timer å gå fra Falstad i Ekne til Tautra. Men, før jeg kommer til Tautra stopper jeg ved Tinghaugen, på Frostatinget.

Allerede i eldre jernalder, perioden fra omkring år 500 f.Kr. til 500 tallet e.Kr, er det indikasjoner på at det kan ha vært etablert høvdingdømmer i Norge med felles «ting og lovverk». Store bygdeboranlegg og andre felles forsvarsverk, som antakelig var felles for større områder, kan tyde på det. I følge Kjartan Bergslid har folk vært på Tinghaugen og *«skjelna mellom godt og ondt, rett og galt»* siden 400- tallet e.Kr. (Pilegrimsintervju, Bergslid, 16.10.2015). Det er i alle fall «god latin» blant flere toneangivende historikere at

Frostatinget har sine aner fra 400-tallet. Gjennom yngre jernalder, fra 500 e.Kr. fram til midt på 1000 tallet, blir eksisterende lovfellesskap utbygd og gjort sterkere, og nye kommer til. Lovsambandet i Inn-Trøndelag regnes blant de best organiserte vi vet om i Norge, og allerede på 800 tallet bestod det av fire fylker med hvert sitt ting, som igjen sognet til Frostatinget (Hagen, Rolf Magne m.fl, *Norsk historisk atlas*, s.136, 145; Sigurdsson, *Norsk historie*, 2006, s.75 og 76).

Kristenretten, som også Kjartan Bergslid referer til i intervjuet, ble innført i Norge en gang mellom 1020 og 1025. Denne retten er i stor grad bygd på Frostatingsloven, dog med klart sterkere fokus på enkeltindividet enn det man finner i Frostatingsloven (Sigurdsson, *Norsk historie*, 2006, s.102 og 103).

Jeg fortsetter mot Tautra - gjennom Trøndelags «kjøkkenhage». Fra Tinget til Tautra kloster er det ca. en til to timer å gå. Tautra kloster, ulikt mange andre Cistercienserkloster, ligger på ei øy. Flesteparten av klostrene innenfor denne ordenen ble, som jeg har nevnt tidligere, grunnlagt i daler. Kanskje er dette tilfeldig, men en god forklaring er antakelig at i daler renner det som oftest elver, og elver er nyttige til så mangt. Akvadukter og vannledninger ble anlagt slik at det kom vann til karpedammer, jordvanningssystem for åkrene, mølledrift, ja til og med innvendige kloakksystemer, der avføringa ble skylt vekk av rennende vann (Gervin, *Klostrene ved verdens ende*, 2007, s.100, 187, 198 og 319).

Øst for øya er det for meg kjent landskap. Store flater i terrenget med veldrevne, vakre gårder. På vestsiden er det bare en halvtimes rotur over fjorden til Leksvika på Fosenhalvøya, som topografisk sett er langt mer i slekt både med Nord-Norge og Vestlandet enn flatbygdene rundt Trondheimsfjorden. Her er fjellene bratte og til dels høye, og møtet mellom vann og land er preget av bratte berg og trange, små vikar.

Tautra kloster ble grunnlagt i 1207, antakelig i forbindelse med nedleggelsen av Munkeby. Klosterkirka ble bygget nesten like lang som tverrskipet i Nidarosdomen, omtrent 50 meter lang. Til sammenlikning var Munkeby klosterkirke ca. 30 meter lang - en relativt stor bygning i samtiden. Kirka på Lyse kloster ved Bergen var ca. 40 meter, og på hovedøya ved Oslo var den enda lengre enn på Lyse og i Bergen (Gervin, *Klostrene ved verdens ende*, 2007, s. 118). Kan det være at de største klosterkirkene ble bygd ikke så langt fra de største byene? Tautra ble nedlagt som kloster i tida rundt innføringa av reformasjonen i Norge.

I dag ligger det et nytt kloster på Tautra. Det nye bygget stod ferdig i 2006, og dermed fortsetter den 800 årige historia med kloster på Tautra (Kjølsvik (red.), 2011, *Kirkeliv*, s.13).

2.7 Nidaros

Olav Haraldsson var mange ganger i Nidaros. Den siste reisa dit hadde han som en død mann i båt, rodd over fra Tautra. Byen var et maktsentrum allerede den gangen, og det at den lå helt i nærheten av både Lade, setet til Ladeætta, og Frostatinget på andre siden av fjorden, sier mye om den strategiske beliggenheten byen hadde. Olav Tryggvasson grunnla Trondheim ved utløpet til elven Nid i løpet av den korte tida han satt som riksstyrer, i årene 995-1000. Ifølge tradisjonen ble byen grunnlagt i år 997 e.Kr. Regjeringsperioden ble relativt kort av sammensatte årsaker, og Ladejarlene var med på å gjøre sitt til at det ble slik (Sigurdsson, *Norsk historie*, 2004, s. 71).

Lade er en halvøy ca. tre kilometer nord for Nidelevas utløp. Ladeætta kom antakelig hit i overgangen mellom 700 og 800 tallet, var Håloyger av opprinnelse - kom altså fra Hålogaland, det området som i dag tilsvarende nordre del av Nordland opp til midten av dagens Troms, og var med på å bidra til Harald Hårfagres rikssamling på slutten av 800 tallet. Ladejarlene kontrollerte i hovedsak dagens Trøndelag med Namdalen, og dagens fylker Nordland og Troms. Periodevis styrte de også Vestlandet ned til Sognefjorden. Den siste Ladejarlen, som i likhet med sine forgjengere i perioder satt både som riksstyrer og hadde ambisjoner om å sitte som riksstyrer, var jarlen Håkon Eiriksson som døde i 1029.

I tida fra 1028 til 1035 e.Kr. er Knut den mektige konge i Danmark og Norge fram til Magnus Olavsson, sønn av Olav Haraldsson, blir norsk konge i 1035. Seinere blir Harald Hardråde, halvbroren til Olav Haraldsson, samkonge med Magnus en periode. Olav Kyrre, sønn av Harald Hardråde og nevø av Olav den Hellige, etterfølger sin far på tronen fra 1066 til 1093. Han er den norske kongen som for alvor bidrar til at Nidaros allerede i hans levetid blir det viktigste pilegrimsmålet i Skandinavia, allerede i tidlig middelalder, en posisjon Nidaros har beholdt fram til i dag (Sigurdsson, *Norsk historie*, 2004, s. 19).

Olav Kyrre bygde i sin kongsperiode Olavskirken. Kildene sier at han dediserte kirken til Treenigheten og til Kristus. Dette kan tyde på at kongen både ønsket å bygge en domkirke og en gravkirke over Olavs grav ved bredden av Nidarosdomen. Alteret ble bygd over selve graven, som skikken var. Hans ønske var å opprette faste bispedømmer i Norge, derfor domkirke, og han ønsket å bygge en gravkirke over en martyrgrav for å være med på å stadfeste en gang for alle at Norge hadde fått en hellig martyrkonge. Olav ble helligkåret av biskop Grimkjell ca. ett år etter sin død (Danbolt, *Nidarosdomen*, 1997, s. 15, 24).

Erkebiskop Eystein, kirkebyggeren, var erkebiskop i Nidaros fra 1157 til 1188. På slutten av sin bispegjering, i 1180, måtte han flykte til England fordi Norge fikk en ny konge, kong Sverre. Erkebiskopen hadde vært på Magnus Erlingssons side, kongen som mistet makten under den forutgående kampen. Eystein var allerede i gang med bygginga av en koromgang som skulle gjøre det lettere for de tilreisende pilegrimene å komme nær St. Olavs skrin, da han flyktet til England, men han endret både planer og bygning etter sin tilbakekomst i 1183. Dette gjorde han fordi han så at det stadig kom flere pilegrimer, og han trengte en større bygning. Koromgangen ble forvandlet til en *oktogen*, som er en åttekantet avslutning av koret i kirka. I praksis var oktogonen i Nidarosdomen en kombinasjon av en koromgang og gravkirke til St. Olav. Forbildet var gravkirken i Jerusalem (Danbolt, *Nidarosdomen*, 1997, s. 90, 91 og 92).

3.0 Alstadhaug

Kapittel 3 bygger på deler av et tidligere arbeid, REL-2001, Prosjektoppgave, UiT, vår 2012.

3.1 Kulturlandskapet – rikdommen

Fram til dette kapitlet har jeg gitt leden oppmerksomhet. Nå flytter jeg blikket over på kirkestedet Alstadhaug, middelalderkirka, prestegården og fornminnene rundt. Det er lett å legge merke til forbindelsen mellom forhistoria og middelalderen. Rett nord for kirka, på selve kirkegårdsanlegget, ligger Alvishaugen, som er en av Norges største gravhauger. Haugen har en diameter på 55 meter. Hagnavnet Alvishaugen er en forløper til navnet Alstadhaug som brukes i dag. Alstadhaug er en fordansking av det gammelnorske navnet Olve. Olve er et høvdingnavn som trolig har gått i arv i generasjoner på Alstadhaug. Navnet Olve kommer med stor sannsynlighet fra det gammel-germanske «alla-wih». Forutsetter man at «alla» i dag kan oversettes til alt og alle, og «wih» betyr vigsle/vigd, eller hellig, betyr allawih, eller kortformen Olve, rett og slett det aller helligste (Kjølsvik, 2011, *Ord i stein*, s. 19). Langs den samme åsryggen som kirka og haugen ligger på, et stykke lenger nord, er det et helt gravfelt fra forhistorisk tid. Her var det viktigste senteret og tingstedet for Skeynafylket, både i forhistoria og i middelalderen (Ekroll, *Kirker i Norge*, bind 1, 2000, s. 232).

3.2 Stedet - Kirken

Alstadhaugkirken ligger plassert på et gammelt helligsted. I førkristen tid var det her folket i Skeynafylket samla seg. En av Alstadhaugs søsterkirke ligger på Mære, ca. 40 kilometer nord for Alstadhaug. På Mære er det utført store arkeologiske utgravinger, og der ble det funnet rester av et gammelt hov under kirkebygningen. Hadde man utført tilsvarende utgravinger under kirka på Alstadhaug, ville man kanskje funnet gamle hovrester også her. I og med at høvdinggården for Skeynafylket lå her, så lå med stor sannsynlighet også fylkeshovet her. Hovet ble trolig rensset på slutten av 900 tallet og vigslet til kirke. Olav Tryggvasson var konge i årene 995 – 1000, og tradisjonene sier at han reiste kirker på gårdene som tilhørte kongen. Både Haug i Verdal, Sakshaug på Inderøy, Mære i Sparbu og Olvishaug i Skogn var alle gårder som tilhørte kongen. Så, den første kirken som ble bygd, kan godt ha blitt oppført rundt 1000 årsskiftet, altså under Olav Tryggvassons regjering. Antakelig var det en stolpekirke, det vil si en lavlaftet kirke av tømmer som ble reist i stedet for gammelhovet. En eller annen gang mellom år 1000 og 1150 ble det bygd en liten førnormannisk kirke. Denne ble som normanniske kirker bygget i stein. Når det gjelder at kirka ble bygget av stein, kan

dette sies med sikkerhet fordi steinene fra den gamle kirka ble brukt som fyllmasse i murene på den nåværende kirken. som ble påbegynt på midten av 1100 tallet (Kjølsvik, *Ord i stein*, 2011, s. 18; Lyngstad, ukjent utgivelsesår, *Alstadhaug kirke i Skogn*, s.3 og 4).

3.3 Kirkebygget utvendig

Når det gjelder selve kirkebygget, er det bygd over en periode fra midten av 1100 tallet til kirka ble endelig ferdigstilt i 1788. At byggeperioden ble lang er noe denne kirka deler med flere andre middelalderkirker. Det som gjør Alstadhaugkirka spesiell, er at den både har en oktagon som tilbygg og at den som kirke er langt mer sammensatt enn det som er vanlig blant norske kirker. I starten bestod kirken av skip og kor. Disse ble bygd på 1100 tallet. På 1200 tallet fikk koret et åttekantet tilbygg, oktogonen. I tillegg til dette kom det til et sakristi i senmiddelalderen. Dette ble bygd på nordsida av koret og stammer fra tida rundt reformasjonen, antakelig ca. år 1500. Dåpshuset «Funten», som det kalles på Alstadhaug, er bygd på vestsiden av skipet og stammer fra 1600 tallet. I ca. år 1700 ble våpenhuset bygd, og i 1788 fikk kirka endelig en himmel-strebende takrytter, den takrytteren som fortsatt er på plass (Lyngstad, *Alstadhaug kirke i Skogn*, ukjent utgivelsesår, s. 5).

Det at det er så mange tilbygg viser at dette er en kirke som hadde tilgang på store økonomiske ressurser. Sognepresten i Alstadhaug i middelalderen var medlem av domkapitlet i Nidaros. En prest som er medlem av domkapitlet kalles en kannik. Kannikverdigheten indikerer at sognet Alstadhaug må ha vært et stort og rikt kall økonomisk sett. Det var i utgangspunktet bare prester som rådde over stort gods som hadde sete i domkapitlet (Ekroll, *Kirker i Norge*, bind 1, 2000, s. 234).

3.4 Kirkebygget innvendig

Alstadhaug er som alle frittliggende kirker bygget etter øst/vest akse. Jeg bruker uttrykket «frittliggende» fordi noen kirker, som for eksempel ligger inne i byer, er tilpasset en allerede eksisterende bygningsmasse som kanskje er bygget med nord/sørakse som utgangspunkt.

3.5 Våpenhuset

Dagens inngang i Alstadhaugkirka, våpenhuset, er plassert i skipets sør-vestlige hjørne og ble bygd i barokken. Navnet «våpenhuset» har denne delen av kirkebygget fått fordi menn som bar våpen måtte legge fra seg våpenet sitt her før de kunne gå inn i det hellige rommet hvor våpen ikke var tillatt. Våpenhuset i Alstadhaug har spesielt tykke vegger, ca. 2,5-2,7 meter i dybdemål, den anselige tykkelsen er vel der først og fremst for at veggene fungerer som forstøtninger til skipets sørvegg i tillegg til at de er vegger i våpenhuset (Lyngstad, *Alstadhaug kirke i Skogn*, ukjent utgivelsesår, s. 35).

3.6 Skipet

Ifølge Olav Skevik, forfatteren av «Alstadhaug som historisk sted i et tusenårsperspektiv», har skipet og koret som er de to eldste delene av kirka blitt til en gang på 1130 tallet. Han tenker da på mur arbeidet. Øystein Ekroll er av den mening at tømmeret til takverket er hogd i 1166 og 1167, slik at skip og kor antakelig har stått ferdig rundt 1170. I følge Ekroll er det sannsynlig at koret er noe eldre enn skipet (Ekroll, *Kirker i Norge*, bind 1, 2000, s. 234; Skevik, *Alstadhaug i et tusenårsperspektiv*, 2011, s. 55).

Skipet har tregulv, kalka murvegger og et tretak som er lagt på tydelige bjelker som går sør – nord. Opprinnelig hadde taket åpne takstoler, det vil si at det ikke var noen flat himling, tretak lagt på bjelker, som det er i dag. Mære kirke, søsterkirken til Alstadhaug, har bevart det åpne taket slik som det var i Alstadhaug opprinnelig. Kirkerommet i Alstadhaug er ca. 17 meter i lengderetning og drøye ni meter bredt. Veggene har en tykkelse på 1,5 meter og er bygd med såkalt einsteins skall, det vil si at det er en mur innvendig bygd med en steins tykkelse, og det samme utvendig. Fyllmassen inni murveggen består av stein, grus og noe kalkmørtel. Denne fyllmassen er antakelig for det meste restene etter den første steinkirken som ble reist på slutten av 1000 tallet.

Flesteparten av kirkebenkene er i dag plassert i koret. Kirkebenker er en forholdsvis ny oppfinnelse i lutherske og reformerte kirker, og særlig har kirkebenkene en kort historie relativt sett, når en snakker om så gamle kirker som Alstadhaug og Mære. I det nordøstlige hjørnet står prekestolen. I følge kirkeregnskapene fra 1646-1659 ble prekestolen bygd i ca. 1650, og i tråd med ortodoks teologisk syn var det riktig at presten syntes godt, gjerne høyt og godt synlig løftet over allmuen som han skulle preke for. Rent kunsthistorisk sett er dette en

barokk prekestol som både er usedvanlig vakker og detaljert utført. Den er bygd i tre (Lyngstad, *Alstadhaug kirke i Skogn*, ukjent utgivelsesår, s. 32).

I det samme hjørnet som prekestolen er plassert, men enda lenger inn i hjørnet, står det en liten statue av apostelen Peter med nøklene. I sørenden, altså i motsatt hjørne, er det en statue av Moses med lovtavlene.

Som i mange andre kirker har også Alstadhaugkirkas hovedrom, skipet, form som et skip. Skipet er dypest midt i kirka, midtskips, videre går det slakt oppover både i stavnen, skipets spiss fram mot koret, og bakover mot hekken, i retning Funten. Det er ikke uvanlig at et kirkeskip kan bestå av flere parallelle skip. I store kirker kan det være opptil sju skip. I Alstadhaug-kirka kan jeg øyne tre skip, selv om kirka ser enskipet ut ved første øyekast. På den sørøstlige sida ser jeg en nisje med en Moses-figur i tillegg til et alter. På motsatt side, på den nordøstlige sida, er det en nisje som er utstyrt med en trefigur som skal gestalte apostelen Peter. I mine øyne ser det ut til at figurene er plassert der hvor det kan ha vært to altere før figurene ble plassert der. Skipets byggestil er i hovedsak holdt i normannisk stil. Dette er en stil som i utgangspunktet er romansk, men den har også tydelige engelske trekk. Alstadhaugkirka relateres til den andre normanniske perioden. Andre byggverk fra den perioden er nedre del av tverrskipene i Nidarosdomen.

Alstadhaug kirke skiller seg ut fra de andre kirkene lenger sør i Trøndelagsområdet ved at det er brukt lite grønnskifer og kleber i bygginga. I Alstadhaug er det marmor som dominerer. Det er ikke unaturlig, siden det er mye marmor i Nord-Trøndelag. Marmortradisjonen bygger på andre stilimpulser enn klebersteintradisjonen. En synlig forskjell er at marmortradisjonen er så godt som uten skulpturer og ornamenter. Dog er det et synlige unntak. Buen over sørportalen i skipet, den har sikksakk border og er hogd av grønnskifer fra Gaulosen i Sør-Trøndelag (Lyngstad, *Alstadhaug kirke i Skogn*, ukjent utgivelsesår, s. 11 og 12; Ekroll, *Kirker i Norge*, bind 1, 2000, s. 234).

3.7 Dåpsfunten

Jeg snur og går vestover i kirkebygningen. Dåpsfunten, eller Funthuset som den kalles på Alstadhaug, er bygd rundt 1640 (ifølge kirkeregnskapet kan det tyde på at denne delen av kirka ble bygd fra 1646 til 1648).

Funten er ca. åtte meter lang og åtte meter bred. Den har tregulv slik som skipet, og veggene er av mur. Funten er et tilbygg til skipet, og det er betraktelig lavere under taket der enn i skipet. Funten er et rom for dåp. På latin heter det samme rommet Baptisterium. Funt og font betyr ikke det samme når det gjelder den praktiske betydningen av ordene. Etymologisk har ordene nært slektskap med hverandre, og opprinnelig kommer de fra det samme opphavet. Døpefonten stod i funten, men, i «nyere tid», etter at man fikk faste benker i skipet, er døpefonten blitt flyttet fram i koret. På denne måten ble det lettere for menigheten å følge med på dåpshandlingen. Ved store anledninger, konserter, konfirmasjoner og lignende fylles også funten opp av mennesker. Funten er i dag i praksis en forlengelse av skipet ved at det er åpent mellom rommene, og funten har kirkebenker slik som skipet (Ekroll, *Kirker i Norge*, bind 1, 2000, s. 237; Kjølsvik, *Ord i Stein*, 2011, s. 6 og 7).

3.8 Dødens portal

Ser jeg østover fra funten i retning altertavla, faller blikket på portalen, eller kordøren. Dødens portal som den blir kalt, er ikke et rom i kirkebygningen, men en åpning mellom skipet og koret. Opprinnelig ble denne buen bygd mye smalere enn den framstår i dag. Uvisst av hvilken grunn ble den betydelig utvidet i 1703. Denne buen kalles for dødens portal fordi det er her kisten står når det er begravelse. I mange kirker henger det et krusifiks i taket over kordøren som symbol på døden. I Alstadhaug derimot henger krusifikset på nordsiden av kordøren og ikke i taket (Ekroll, *Kirker i Norge*, bind 1, 2000, s. 234; Kjølsvik, *Ord i Stein*, 2011, s. 9).

3.9 Koret

Gjennom «dødens portal» kommer jeg inn i koret. I Alstadhaug er koret drøye sju meter langt øst/vest, og det er litt smalere nord/sør. Som jeg har vært inne på før, er ifølge Ekroll koret antakelig den eldste delen av Alstadhaug kirke (Ekroll, *Kirker i Norge*, bind 1, 2000, s. 234). Steinarbeidet er antakelig fra 1130 tallet, endelig ferdig ca. 1170, kanskje noe før.

Slik som i skipet er veggene av stein og bygd på samme måte. Gjennomsnittstykkelsen er drøye 1,5 meter. Taket er av trepanel og bygd i en litt buet form med lengden øst/vest. Takhøyden er lavere enn i skipet, både innvendig og utvendig. Gulvet er av lagt stein.

Døpefonten er plassert sentralt i koret. Den er formodentlig plassert slik for at det skal være lett for alle i menigheten å følge med når et barn blir døpt. Av regnskapene til kirken på 1650 tallet kan man lese at dagens døpefont kom til i denne perioden. Det er altså en døpefont fra barokken og dermed fra samme tidsperiode som prekestolen.

Fra koret går det en dør inn til sakristiet, et sakristi jeg kommer tilbake til (Lyngstad, *Alstadhaug kirke i Skogn*, ukjent utgivelses år, s. 8, 32).

3.10 Oktogonen

Ca. hundre år etter at kirka var ferdigstilt og tatt i bruk, ble den utvidet ved at oktogonen ble lagt til. Østveggen ble revet, og et åttekantet byggverk, oktogonen, ble føyd til koret i østlig retning. Som bygning betraktet har oktogonen seks synlige sider når en står på utsida og ser. Den er bygd i romansk stil, og når jeg står på innsida, kan jeg se at den har åtte sider innvendig, preget av gotisk stil; derfor blir den kalt en oktagon, et gresk ord som nettopp betyr en åttekantet bygning. I norsk sammenheng er oktogonen bortimot enestående som byggverk betraktet. Det er bare Nidarosdomen og Alstadhaugkirka som har slike tilbygg i Norge. Under avsnittet 3.3 Kirkebygget utvendig nevner jeg at Alstadhaugpresten i middelalderen var kannik og på den måten tilhørte kretsen av prester rundt erkebiskopen. Det at han var så nært knyttet til erkesetet, kan være med å gjøre følgende teori mulig. De som skulle bygge oktogonen i Nidaros, bygde denne lille oktogonen på Alstadhaug først, før de bygde den store i Nidaros. Det er antakelig derfor at begge bygningene i stor grad har de samme steinhuggermerkene, noe som vel igjen kan bety at det er de samme steinhuggerne som har hatt sitt virke på begge steder.

Så er Alstadhaugkirka en relikviekirke. Apostelen Peters finger er plassert i alteret som står i oktogonen. Det at Peters finger var der i middelalderen gjorde kirka til en pilegrimskirke, og det kan være med å forklare bygginga av oktogonen. Det er slik både i Alstadhaugkirka og i Nidarosdomen at de tilreisende, pilegrimene, kan bevege seg langs oktogonens yttervegger, rundt alterene som inneholdt relikvier av både Peter apostel og Olav den Hellige.

Kannikverdigheten er kanskje også her utslagsgivende for at Alstadhaugkirka kunne huse et så viktig relikvie som Peters finger. Det er vel heller ikke en umulig tanke at det kanskje til og med var beleilig for erkebiskopen at fingeren til Peter ikke ble plassert i selve Nidarosdomen. Var den plassert der, kunne Peters finger komme til å bli en konkurrent til relikviene etter Olav den Hellige, Norges evige konge, og på den måten være med å betone pavens

overhøyhet i forhold til erkebiskopen (ref. maktkampen mellom paven og erkebiskopene fra 1000 tallet og utover). En bedre løsning kunne det da være å plassere fingeren to til tre dagsmarsjer unna hovedkirken, men likevel så nært at erkebispesetet kunne føre en viss kontroll med Alstadhaug og på den måten få del i fordelene som dette topprelikviet medførte.

Så er det også på sin plass å nevne at erkebiskopen og domkapitlet på flere områder kunne ha forskjellige interesser. Domkapitlet i Nidaros, i likhet med alle domkapitlene i middelalderen, hadde flere særretter, blant annet retten til å velge erkebiskop/biskop ved domkirken. Dette kunne igjen føre til sterke interessenetninger mellom domkapitlet og erkebiskopen i utøvelsen av erkebiskopens embedsutøvelse. Et eksempel på dette er det som skjedde i 1295, da erkebiskopen prøvde å avsette kanniken på Alstadhaug uten at han lyktes med det. Både det at domkapitlet hadde sterk innflytelse på den kirkelige styringen, samt at inntektene fra kannik-gjeldene i hovedsak gikk til domkapitlet og til den stedlige kanniken, gjorde sitt til at dette var områder hvor bispemakt stod mot domkapittelmakt. Ble interessekonflikten stor nok, hendte det endog at kannikene kunne få sitt kall direkte fra paven. Kanniken Hans Mikkelsen på Alstadhaug fikk det i 1523. Med disse opplysningene i mente, kan en forstå at det ikke kunne være en helt enkel sak for erkebiskopen å bestemme seg for om han ville gå inn for Nidaros eller Alstadhaug som relikvieplass for Peters finger (Lyngstad, *Alstadhaug kirke i Skogn*, ukjent utgivelsesår, s.14, 22; Ekroll, *Kirker i Norge*, bind 1, 2000, s.234, 236; Kjølsvik, *Ord i stein*, 2011, s.11).

Når dette er sagt, er det brakt på det rene at en oktagon som bygning betraktet er meget sjeldent i Norge. Benevnelsen oktagon indikerer at bygningen har åtte kanter, og det er ikke tilfeldig at et slikt byggverk brukes i kirkebygging. Foran tallet åtte kommer tallet sju. Sju-tallet er et av symbolene på Guds fullkommenhet, det vil si Guds treenighet pluss verdens fire hjørner. Åttetallet er symbolet på evigheten. Legger en ned et åttetall og tenker på det som en bilbane en kan kjøre på, finnes det ingen avkjøring, en kommer aldri ut av den. Slik må en kjøre på den i det uendelige. Slik blir da også tallet åtte (8) symbolet på uendeligheten. Åttetallet symboliserer søndagen, ikke sabbaten, som er den syvende dagen i uka. Den symboliserer den syvende dagen pluss en. Slik blir søndagen starten på uendeligheten, starten på den nye tiden som vi alle en gang skal gå inn i (Kjølsvik, *Ord i stein*, 2011, s.11).

3.11 Maria kapellet/sakristiet

Jeg går gjennom døra fra koret til sakristiet, det ligger i det nordøstlige hjørnet. Maria kapellet som det også kalles, ble antakelig bygd i overgangen mellom 1400 og 1500 tallet. Ribbene i hvelvet er svært like hvelvribbene i Erkebispegården i Trondheim som er datert til ca. 1450. Byggemåten er etter måten kostbar, og Ekroll sier på side 236 i *Kirker i Norge*, bind 1, at byggingen er muliggjort ved at sognepresten var kannik, slik at han hadde tilgang til de samme materialer og bygningsfolk som erkebiskopen. Maria kapellet er en vakker bygning. Grunnrisset er kvadratisk, sidene er ca. 5,5 meter, og rommet er bygd som et korshvelv. Det er ikke uvanlig at mange kirker har både et Johannes kapell og et Maria kapell, og har de det, er disse så godt som uten unntak plassert så langt mot øst i kirken det er mulig å komme. I Alstadhaug er det bare ett Maria kapell. I dag brukes ikke dette kapellet som kapell, det blir brukt som sakristi. I følge Ekroll er antakelig sakristiet blitt bygd som både sakristi og møterom, og kanskje også som kapell, mens Idar Kjølsvik synes å mene at det er bygd som kapell og at det seinere, etter reformasjonen, fikk betydning som sakristi. Arkitekt John Tverdahl, som ledet den siste restaureringa av kirka, mener at sakristiet kan ha vært en prestebolig før reformasjonen (Lyngstad, *Alstadhaug kirke i Skogn*, ukjent utgivelsesår, s. 8, 33; Ekroll, *Kirker i Norge*, bind 1, 2000, s. 236; Kjølsvik, *Ord i stein*, 2011, s. 17).

3.12 Tårnet/takrytteren

For å beskrive tårnet/takrytteren må jeg gå ut av kirka. Kirken har hatt to takryttere som en vet om med sikkerhet. På 1600 tallet ble den første takrytteren reist. Den ble erstattet av den «nye» som ble reist i 1788 og som fortsatt sees ridende på skipets østlige gavl. Det ble tidligere spekulert på om den nåværende funten kanskje var den nederste delen og fundamentet for et vesttårn som kan ha stått der tidligere, men siden det ikke er noen forbindelse mellom muren i skipet og muren i funthuset, kan ikke dette være tilfellet.

Kirketårnet har ikke bare den funksjon at klokkene skal være plassert høyt for å kunne gi lyd fra seg, men kirketårnet var et symbol på Guds makt, et slags borgtårn som skulle gi beskyttelse. Gjennom historien har det vært slik at i det øyeblikk en kom utenfra og inn i tårnets fot, var en trygg i Guds tårn som vernet mot «maktene», og som i norrøn tro holdt til i nord og vest.

Det hersker kanskje en viss begrepsforvirring rundt benevnelsene kirketårn og takrytter.

Saken er den at et tårn er bygd med fundamentet på bakkenivå, mens en takrytter, som ordet tilsier, er bygd oppe på taket av skipet i kirken (Ekroll, *Kirker i Norge*, bind 1, 2011, s. 237; Lyngstad, *Alstadhaug kirke i Skogn*, ukjent utgivelsesår, s. 35).

Alstadhaug har to klokker i tårnet. Den yngste og største er fra 1581, og den minste er fra tidlig kristen tid i landet vårt. Det er litt spennende å trekke fram denne klokken, med dens spesielle inskripsjoner og relieffer, som en litt ironisk sluttsats til denne delen av oppgaven. Klokken er prydet med relieffer av Hellig Olav, Norges konge til evig tid, samt et helgenbilde som trolig gestalter St. Peter, den første paven, og til slutt en erkebiskop fra Nidaros. Som vi vet fra tidligere i oppgaven var det vanskelig for disse tre størrelsene å trekke i samme retning, men de har i alle fall funnet samme tonen på toppen av kirka i Skogn (Ekroll, *Kirker i Norge*, bind 1, 2000, s. 237; Kjølsvik, *Ord i stein*, 2011, s. 5; Lyngstad, *Alstadhaug kirke i Skogn*, ukjent utgivelsesår, s. 104).

Bildet viser oktagonen med alteret som apostelen Peters finger er gjemt i

4.0 Å være pilegrim

Hittil har jeg sett på leden fra Stiklestad til Nidaros og presentert Alstadhaug kirke og området rundt, primært fra en historisk vinkel.

Nå vil jeg gå nærmere inn på det å «være pilegrim», forklare ordet og betydningen av det, samt gi en begrunnelse for ytre led. Til slutt i kapitlet vil jeg si noe om det å være i bevegelse.

4.1 Betydningen av ordet pilegrim

Ordet pilegrim har en gammel opprinnelse og betyr en som valfarter til et hellig sted. Gjennom det norrøne ordet pilagrimir, av latin peregrinus, som betyr fremmed, og på middelalderlatin pilegrim, korsfarer på vei til Det hellige landet, avledet av peregre, peregrī, «ut av byen, i eller fra utlandet», ser vi røttene til opprinnelsen av ordet (De Caprona, *Norsk etymologisk ordbok*, 2013, s. 912; Johansen, Nygaard, Schreiner, 1965, *Latinsk ordbok*, s. 450).

Blant andre mål for valfart utenom Jerusalem har vi for kristne pilegrimer Roma, Santiago de Compostela i Spania, Lourdes i Frankrike og Nidarosdomen i Trondheim. Pilegrimsreisen til Mekka er en av de fem søylene til Islam (De Caprona, *Norsk Etymologisk Ordbok*, 2013, s. 912).

Som en ser av kildene Norsk Etymologisk ordbok og Latinsk Ordbok er det å være pilegrim en som beveger seg fra sted til sted med det mål å valfarte til et hellig sted. De Caprona tar fram viktige byer innen kristen pilegrimstradisjon og nevner også Mekka i den forbindelse, det viktigste pilegrimsmålet for muslimene.

4.2 Pilegrimsferder i bibelens tid

Det å dra på pilegrimsferd, eller valfart, finner en også innen jødedommen, og da knyttet opp mot å reise til hellige steder til bestemte tider. Å dra på valfart betyr å reise til et hellig sted og kommer av det gammeltyske ordet wallfahrt (De Caprona, *Norsk etymologisk ordbok*, 2014, s. 921). Hos jødene i førkristen tid, allerede 1000 år før Kristus, altså under kongene David og Salomos regjeringsperioder, og fram til eksilet i Babylon, var det blitt systematisert at ved tre anledninger i året, i A. Påsken, B. Høstfesten og C. Løvhyttefesten, måtte alle voksne menn i

Israel delta i den nasjonale feiringen av disse festene (ref. A: 2. Mos 12,1-20; 23,15, B: 2. Mos 23,16; 3. Mos, 15-21, C: 2. Mos 23,16; 3. Mos 23,33-43). En kan bruke uttrykket «å dra på pilgrimsferd», eller valfart, om disse festene fordi det ligger et aspekt av bevegelse i deltakelsen til den enkelte. I hovedsak hadde Israel spredt bosetting, gjerne organisert i småbyer med dyrkaland og beite omkring byene. Festene foregikk i Jerusalem, sentrert rundt templet der, og for å kunne delta måtte den enkelte mann med familie reise opp til Jerusalem. I tida før kongene David og Salomo, i dommertida, var både Sjiilo og andre byer i landet kultsteder som jødene dro opp til i høytidene (ref. 1. Sam 1, v. 3).

Også i Jesu tid var det å reise til Jerusalem i høytiden en sterk tradisjon innenfor jødedommen (ref. Johs 7,1-10,21). Dette fortsatte fram til Jerusalems ødeleggelse i år 67/68 e.Kr. (Alexander m.fl, *Biblex*, 1999, s.190, 630-632).

4.3 De første «kristne» pilgrimsmålene

Under keiser Konstantin den store (312 - 337) ble kristendommen som religion tillatt, og fra 324 ble den gradvis den offisielle religionen. Året 395 ble et viktig år, fra da av var den eneste tillatte religionen i Romerriket (Bagge, *Europa tar form*, 2004, s. 31).

Fra og med Konstantins regjeringsperiode begynte så smått Jerusalem og de andre stedene der Jesus hadde levd og lidt døden å bli pilgrimsmål. Etter hvert som antallet martyrer økte, de som ble drept på grunn av sin tro på Kristus, og kulten rundt dem tiltok, i senantikken, ble også deres gravsteder gjenstand for valfart, og etter hvert ble det bygd kirker over stedet der de døde. Ved siden av Jerusalem ble Roma det andre store pilgrimsmålet i kristenheten. Peter, apostelfyrsten, døde og ble gravlagt der. En stor basilika ble seinere reist over graven hans, i dag kalles denne kirka Peterskirken, og selv om den opprinnelige kirka er både ombygd, dels revet og bygd opp igjen.

Fra omkring år 1000 fikk pilgrimsferdene i Europa et merkbart oppsving. Dette hadde sammenheng med at Ungarerne ble kristnet som nasjon, og ved det var Europa i hovedsak forenet til en sivilisasjon. Ungarerne hadde før kristninga stengt veien til Balkan. Nå som den var åpnet, ble det langt lettere å komme til og ta seg gjennom Balkanområdet, for så igjen å nå Konstantinopel, som i seg selv også var et skattet reisemål (Gunnnes, *Erkebiskop Øystein, statsmann og kirkebygger*, 1996, s. 172, 173).

Helgendyrkelsen og konkretiseringen av hvor viktig helgengravene var, utgjorde mye av grunnlaget for Romas sterke posisjon som pilegrimsby ved siden av Jerusalem. Gravene til de to viktigste apostlene, Peter og Paulus, borget for det (Bagge, *Europa tar form*, 2004, s. 85).

På 1100 tallet får pilegrimsferdene enda en vitamininnsprøytning. St. Jakobs grav i Compostela, som ligger i regionen Galicia i Spania, blir det mest besøkte gravstedet i Europa, etter Roma. Det ble sagt at det skjedde mirakler i tilknytning til apostelgraven. I tillegg til at flere pilegrimer visstnok hadde opplevd mirakler ved gravstedet til Jakob, Jesu bror, var det nok heller ingen ulempe at Compostela «huset» den eneste apostelen som hadde levd og dødd i det vestlige Europa (Gunnes, *Erkebiskop Øystein*, 1996, s. 176).

4.4 Pilegrim i Norden

«Kirken er stedet der himmel og jord møtes», sier Gunnes på side 173 i boka om erkebiskop Øystein. «Det gjelder særlig der hvor kirken også danner rammen om en helgens hvilested» (ibid.). At helgenen hvilte der var nok tungtveiende, men viktigere i en helgenfunksjon var det at han eller hun «tronet» som en levende makt, en makt til å bringe både frelse og helse til folk som oppsøkte grava. På Olav den Helliges grav samlet folk seg på dødsdagen hans, 29. juli. Lang tid i forveien hadde de lagt ut på pilegrimstur, kanskje fra Selånger på den svenske østkysten, ikke langt fra dagens Sundsvall. Kanskje startet de opp i Viken (Oslo) fra østre Aker kirke, eller kanskje var det vestlendinger fra Bjørgvin som kom. I alle fall kom de fra fjernere steder også, Nidaros samlet mennesker fra hele Nord Europa. Tilstrømmingen begynte ikke lenge etter helgenkongens død, og den stoppet ikke opp før reformasjonen var et faktum. Det pilegrimene hadde felles, var håpet om avkortning av straffen for syndene de hadde begått, at lenker de bar kunne falle av, kanskje de kunne oppleve et mirakel (Gunnes, *Erkebiskop Øystein*, 1996, s.177).

Adam av Bremen, død ca. 1080, som både var prest, forfatter og en av samtidas mest kjente historikere, skriver slik om pilegrimsferdene til Nidaros: «*Det geistlige sentrum i Norge er Trondheim, som i dag er smykket med to kirker, og besøkes av en tallrik menighet. Der finnes martyren Hellig Olav sitt avsjelede legeme. Ved hans grav utfører Herren den dag i dag de største undergjerninger, og derfor kommer folk strømmende til langveis fra, i den forvisning at den Hellige Olav kan hjelpe dem. Man kan komme dit på følgende måte: Hvis man innskipper seg i Ålborg eller Vendsyssel Danmark, kan man seile til Viken i Norge på en dag. Derfra seiler man til venstre langs den norske kysten og ankommer på femte dagen til selve*

Trondheim. Man kan også følge den andre ruten, som går fra Skåne i Danmark over land til Trondheim. Men den tar lengre tid på grunn av fjellene, og den unngås av de reisende, fordi den er farligere enn sjøveien» (Smedstad, *Helgonet i Nidaros*, 1997, s. 189).

Det er uvisst hvor pålitelig Adam er som korrekt kilde sett med dagens øyne, men det er interessant at han som en samtidobservatør beskriver eksisterende ruter fra Nord Europa til Trondheim. Sjøveisruten kan ikke ha forandret seg mye, det ligger i sakens natur, men jeg vil se litt nærmere på landveisalternativene.

Den ene veien han beskriver er fra Skåne, som den gang var dansk landområde. Fra Skåne gikk ferden over Vadstena og videre nordover i retning den norske grensen, for så å komme over fjellet til Nidaros. En annen mulighet var å gå inn i Norge ved å følge Dalarna-landskapet inn i Østerdalen. Den mest brukte leden var nok å krysse grensen lenger sør, for deretter å følge Gudbrandsdalen oppover. Dette var den vanligste ruta fra sør i Norge til Nidaros. Et tredje alternativ var å følge ei rute over Uppsala, for lenger nord å komme inn på leden fra Selånger, over Østersund i Jemtland, og så komme inn over Stjørdalen i Norge, eller følge Olav den helliges rute over Skartstufjellet ned til Verdalen (Rumar m.fl, *Helgonet i Nidaros*, 1996, s.189 og 190).

4.5 Veier og herberger

Selve betegnelsen «pilegrimsvei» er vi kjent med, men hva ligger i selve begrepet? Veier har ofte fått navn etter behovet de skulle fylle, for eksempel «postveien», eller veien kan ha navn etter den som tok initiativ til å få den bygd - «Kong Carl Johans klev», som er navnet på en del av fjellveien mellom Verdal i Norge og Åre i Sverige, er et eksempel. Utfra denne tenkinga skulle en tro at betegnelsen «pilegrimsvei» oppstod fordi det var veier som var lagt til rette for at pilegrimer kunne gå der. Pilegrimsveier nevnes ikke i de samtidige skriftlige kildene, forklaringen er heller at dette er et litterært begrep fra vår tid.

Både Frostatingsloven og Gulatingsloven, våre to eldste landskapslover, omtaler regler for vedlikehold av «allmannveien», hovedveien som knyttet landsdeler sammen, for eksempel den gamle ferdssveien over Dovre som bandt sammen Østlandet og Trøndelag. I tillegg til disse var det veier som bandt gårder sammen i grenda, samt seterveier og rene fjellveier som utgjorde den tredje kategorien. Pilegrimene som kom til Nidaros fra de ulike delene av landet, samt de som kom over grensa fra Sverige, må nødvendigvis ha brukt de veiene som vi har

nevnt. Likevel er det ikke mange av disse som får navn av å være pilegrimsvei. Trafikken må nok ha nådd et visst omfang før betegnelsen kunne/kan brukes om en bestemt vei. Utfra dette ser det ut til at begrepet pilegrimsvei er ensbetydende med hovedveiene som gikk til Nidaros (Rumar m.fl, *Helgonet i Nidaros*, 1996, s. 191 og 192).

Standarden på veiene i Trøndelag kan en anta hadde en bedre kvalitet enn det som var vanlig i Norge ellers. I følge Frostatingsloven hadde kirka, erkesetet i Nidaros, ansvaret for veiene og ferdsel i Trøndelag. Det er vanskelig å anslå hvor stor trafikken var, men den var antakelig stor nok til at det lønte seg for kirka å ta veiansvaret på alvor; vi kan anta at pilegrimene la nok penger igjen etter seg da de hadde kommet til Nidaros.

Pilegrimene fikk privilegier i form av vern fra kongen. I tillegg til dette hadde de rett til fritt hestebeite med mat og vanning til hestene. Kongen sørget også for overnattingsbuer på de mest utsatte fjellovergangene, ref. kong Øystein Magnusson, konge 1103 – 1123, som laget herberger. Det vil si at det både var seng og mat å få på Dovre (Rumar m.fl, *Helgonet i Nidaros*, 1996, s. 206). Sammenlikner man dette med gratis parkering i Trondheim i dag, samt utgiftsfri dieselfylling på veien til Trondheim, samt at en kan ligge på de beste hotellene for en symbolsk sum om natta og reise med politiskorte om nødvendig, var forholdene ikke så ille, i hvert fall ikke for dem som hadde råd til å ha hest.

4.6 Hvorfor «gå pilgrim» i middelalderen?

Pilegrimenes motiver for å gå pilgrim i middelalder tida var nok svært forskjellige, akkurat som pilegrimene var det innbyrdes. Jeg skal ikke gå dypt inn i motivene for å gå pilgrim den gangen, det vil kreve en større utgreiing om hvordan middelaldermennesket tenkte seg selv i forhold til Gud, og hvordan kirken som frelsesinstitusjon så på enkeltmenneskets forhold til Gud. Det temaet er for stort til å bli behandlet som et deltema i denne oppgaven. Derimot er det naturlig, slik jeg ser det i denne oppgavesammenhengen, å nevne noen motiver for pilegrimsgang, og eventuelle ytre «stimuli» som påvirket eller tvang enkeltmennesket til å gå pilgrim.

Det som en i utgangspunktet kan regne med er en fellesnevner for pilegrimene, er at alle pilegrimene drar til Nidaros, eller en annen martyrgrov, for å få et møte med Gud.

Kanskje var det et indre kall om å bli mer kjent med Gud som var drivkraften, eller kanskje var det behovet for en åndelig fornyelse som satte i gang reisen. Disse mulighetene var nok

ofte beveggrunner for geistlige som gikk pilegrim (Gunnes, *Erkebiskop Øystein*, 1996, s.174 og 175).

Mange søkte helbredelse ved helgenraven, eller på bestemte datoer da skrinet til helgene ble båret i et kirkelig opptog ved helligdommen. Atter andre oppsøkte helligstedet for å takke for både legedom og annen godhet de hadde mottatt fra Gud. Dette er det blant annet redegjort for av en samtidsforfatter, i verket «Passio Olavi», ei bok som antakelig ble skrevet av erkebiskop Øystein i årene 1180-1183, mens han var i eksil i England (Gunnes, *Erkebiskop Øystein*, 1996, s.178).

Kirken kunne også være initiativtakeren til at den enkelte pilegrim kanskje måtte bruke år av livet sitt på pilegrimsoppdraget. Oftest var nok ønsket om å gjøre bot et initiativ fra den enkelte, men botsgangen, det å gå pilegrim for å få tilgivelse for en synd en hadde begått, kunne også være pålagt gjennom den domsmyndighet som kirken som universell åndelig institusjon hadde. En forbryter kunne bli idømt vandring til en martyrgrav eller en annen helligdom for grovere forbrytelser, ofte iført jernlenker om hals eller føtter. Var forbrytelsen ille nok, kunne dommen bli pilegrimsgang livet ut (Gunnes, *Erkebiskop Øystein*, 1996, s.174).

4.7 Pilegrimsferd til kirken og i kirken

Pilegrimsferd i middelalderen var ikke forbundet bare med lange pilegrimsturer til utlandet, eller strabasiøse turer innenfor eget lands grenser for den del. «*Dertil skal dere trofast akte på, enhver især, at dere stadig kommer til deres soknekirke, ydmykt og kristelig. Det er deres pilegrimsferd*». Det er Arne Vade, erkebiskop i Nidaros fra ca. 1346 til 1349 som skriver dette. Dette viser at det å være pilegrim, eller det å dra på pilegrimsferd, kunne ha vid betydning i middelalderen - søndagens kirkeferd var som en pilegrimsferd å regne. At kirkegang kunne være en slags pilegrimsferd sier vel at betydningen av det å dra på pilegrimsferd var fast knyttet opp mot det å møte Gud. Den lokale kirken var da det nærmeste stedet dette kunne forgå, for der ble nattverden feiret daglig. En skal ikke se bort fra at erkebiskopen framførte en viss form for religiøs kritikk ved denne bruken av ordet. Skulle det være mer å hente ved å reise land og strand rundt - var ikke den lokale kirken like god som Nidaros eller Santiago? (Schumacher, *Norges Religions historie*, 2005, s. 128, 129 og 130).

Idar Kjølsvik beskriver i boka si, *Ord i stein*, både gudstjenesten og livet som en hellig vandring, eller hellig vei, som vi følger i kirkerommet. Han bruker Alstadhaug kirke som

eksempel, hvor vi starter opp i Funten, det gamle dåpsrommet der vi blir døpt og livet har sin oppstart. Så beveger vi oss gjennom skipet - vi lever livet på langs - i bevegelse fra vest mot øst, og når vi så er døde, ligger vi i ei kiste i dødens portal, for til slutt å komme fram til det evige liv, som er symbolisert med korveggen og alteret i Oktogonen, som begge symboliserer oppstandelsen og det evige liv (Kjølsvik, *Ord i stein*, 2011, s. 6-9).

Gunnar Danbolt sier omtrent det samme, men han bruker Nidarosdomen på 1300 tallet som utgangspunkt og beskriver middelalderpilegrimens vandring fra vestfronten til oktogonen. Han beskriver vandringen som Via Sacra, den hellige veien. Da har pilegrimen allerede gått den lange hellige veien, kanskje fra Selånger til Nidaros først, og så han har tilbakelagt den korte vandringen gjennom katedralen, fra vest mot øst, fra livets begynnelse til livets slutt, for å komme fram til himmel på jord, helgenrelikviet i Oktogonen (Danbolt, *Nidarosdomen*, 1997, s. 164 og 165).

4.8 Oktogonen i Alstadhaug

Er den et bevis på at leden har gått der?

Tidligere i denne oppgaven er oktogonen i Alstadhaug behørig omtalt både når det gjelder hvor gammel den er, bruken, form og innhold. Hvis en ser nærmere på den delen av oppgaveteksten som omhandler leden Stiklestad - Nidaros, så forutsetter oppgaveteksten ikke bare at pilegrimer beveget seg fra Stiklestad til Nidaros, men også at de la ruta om Alstadhaug. Utfra det jeg tidligere har redegjort for i avsnitt 4.4, var det pilegrimer fra Sverige som fulgte Olav den Helliges siste rute, som endte opp på Stiklestad. Jeg har redegjort for at Stiklestad kirke er bygd over dødsstedet til Olav den Hellige, noe som Stiklestad kirke har felles med flere andre kirker bygd over dødsstedet til hellige personer (ref. 2.1). Det er også sannsynlig at pilegrimene passerte klosteret og kirkestedet på Munkeby da allmann-veien gikk der. Klosteret er det referert til i middelalder kilder (ref. 2.2), og det var ikke uvanlig at klostre lå ved ferdselsveier.

I dag går det en indre led til Nidaros. Den går fra Munkeby-klosteret til Markabygda, som ligger sør-øst for Levanger. Videre går dagens led gjennom skogsområdet mellom Markabygda og Skjelstadmark, som er den første bygda man kommer til i Stjørdal. Et spørsmål som kan stilles i forbindelse med oppgaveteksten, leden Stiklestad - Nidaros, er om det bare var en led, og om den gikk over Alstadhaug, eller var det flere leder fra Stiklestad til

Nidaros som eventuelt ikke gikk via Alstadhaug. Hvis det var flere, vil det da kunne svekke Alstadhaug som pilegrimssted?

Ingrid Smestad, som er mag.art. i arkeologi og for tiden doktorgradsstipendiat ved høyskolen i Telemark, og som jeg refererer til i avsnitt 4.5 «veier og herberger», skriver i sin artikkel «Brobygging i Nord – Trøndelag i middelalderen» om «kavlebroer», brolegging laget av tre som ble lagt i fuktige områder for at veien ikke skulle forsvinne ned i myra. Denne teknikken ble brukt over hele Skandinavia, helt fra steinalderen og fram til nyere tid. Disse broene var deler av veinettet, veier som i dag kalles «hulveier». Navnet får de på grunn av erosjon og slitasje, så de likner på grøfter mer enn veier. Veiene og trebrolegningene kan dateres og er viktige kilder når det gjelder vår mulighet til å få kunnskap om kommunikasjonslinjene i forhistorisk og historisk tid (Smestad, *Nord Trøndelag historielags årbok*, 1988, s. 37).

Mellom Munkeby kloster og Skjelstadmark i Stjørdal kommune er det slike kavlebroer, og disse kan dateres til perioden fra 1100 tallet til 1300 tallet. Kavlebroene har vært brukt som rideveier og gangveier, og de har hatt en bredde på minimum 1,20 meter, og på grunn av den sentrale beliggenheten i forhold til bosettinga som var da, naturlige veitraséer og sentrale kommunikasjonspunkt, tolker Smestad det dithen at kavlebroene var deler av hovedveinettet i middelalderen. I denne sammenheng betyr det at det gikk en hovedvei fra Munkeby over Markabygda til Stjørdal (Smestad, *Nord Trøndelag historielags årbok*, 1988, s. 49).

Når jeg nå kan anta at det har vært en indre led i middelalderen, altså en hovedvei som gikk på østre side av fjorden uten noe å sjø å krysse for å komme til Nidaros, kan det være relevant å spørre om det svekker Alstadhaug som pilegrimssted.

Sett i norsk sammenheng er oktogonen svært uvanlig som byggverk betraktet; antallet oktogoner i Norge er to. Det er en i Trondheim og en på Alstadhaug, og begge er bygd for å ta imot pilegrimer, slik at pilegrimene kan bevege seg rundt alteret der relikviet er plassert. Dette borger for at Alstadhaug faktisk er en relikviekirke - en av apostelen Peters fingre ligger etter sigende i alteret, og så sant den ligger der, kan jeg i alle fall trekke den slutning at pilegrimer kom til Alstadhaug i middelalderen fordi den huset en kjent relikvie, samtidig som kirken lå på en vei mellom Stiklestad og Nidaros, en vei som mange pilegrimer benyttet seg av som «pilegrimsvei».

Jeg kan fram til nå anse det som meget sannsynlig at det gikk i alle fall to leder fra Stiklestad til Nidaros. Den ene leden gikk via Alstadhaug, og selv om det var enda en led, er det ikke

sannsynlig, etter min mening, at Alstadhaugs posisjon som pilegrimssted skulle bli svekket av den grunn.

4.9 Å kroppsliggjøre en gudsopplevelse

«Det å være i bevegelse opplever jeg gjør noe med meg i forhold til det som har med det åndelige å gjøre. Jeg har gått på noen pilegrimsvandring, og det som jeg opplever når jeg går, det er jo at jeg på en side blir bevisst mine fysiske behov» (Pilegrimsintervju, Aune, 21.10.2015).

Nils Åge Aune gir uttrykk for i dette intervjuet at han kjenner at han er en kropp, at han blir bevisst egne fysiske behov, som blant annet trøtthet og stølhet, når han går lengre pilegrimsturer. Videre påpeker han at ved å kjenne på disse behovene, er de i sin tur med på å gjøre ham mer samlet/mindre adspredt. Slik jeg tolker det, gir Aune uttrykk for at de fysiske belastningene som lange turer gir, er med å gi ham en mer samlet åndelig opplevelse totalt.

Fram til nå har jeg vært inne på tradisjon, historie og tro rundt dette med pilegrimsvandring. En annen side ved pilegrimsvandring er hvordan en opplever det å gå. Hva er det en pilegrimsvandrer registrerer og tar opp i seg når han går? Opplever han bare via tankene, eller er også kroppen selv med og opplever selvstendig uten at hodet siler det som skal være med og ikke være med? Disse spørsmålene er det kanskje Nils Åge Aune berører når han beskriver at han får en sterkere totalopplevelse ved å bevege seg som pilegrim. Nils Åge Aune har, slik jeg ser det, støtte hos en av Frankrikes mest toneangivende filosofer i etterkrigstiden.

Filosofen Maurice Merleau-Ponty (1908-1961), som blant annet var sterkt påvirket av Edmund Husserls fenomenologi og samtidig stod nært Jean- Paul Sartres filosofiske tenking, forsøker med utgangspunkt i Husserls filosofi å trekke filosofiske konsekvenser av Husserls kjernebegrep, «Lebenswelt», som forenklet kan forklares med «den virkelighet eller verden som vi alle oppfatter og lever i». Ut fra dette virkelighetsbegrepet finner Merleau-Ponty sin erkjennelsesteoretiske posisjon der kroppen spiller en grunnleggende viktig rolle. Jeg tolker Merleau-Ponty dit hen, at han tenker at den menneskelige bevissthet er tilstede i verden som inkarnert i det fysiske, en kropp, og utfra det opplever og avdekker verden. På den måten kan en se på det slik at Merleau- Ponty sier at sjel og kropp hører sammen. Inspirert av Descartes formel for eksistens kan vi konstruere en Merleau-Pontyformel: «Jeg har en kropp, derfor er jeg». Merleau-Ponty er opptatt av å bevege seg, og han tolker mange av de impulsene han får

gjennom det å bevege seg, han blir sliten, støl, sulten, som en vesentlig del av hans bevissthet. (Bengtsson og Løkken, *Pedagogikkens mange ansikter*, 2004, s. 556 og 557, 563).

Sturla Sagberg, som er professor i utdanning innenfor religion og etikk på Dronning Mauds Minne, høyskole for barnehageutdanning, nevner i siste kapittel i boka «Holistic religious education – is it possible?» flere karaktertrekk som er gjenkjennbare hos Aune ved det å gå pilegrim. Det første punktet han nevner, og som er kopiert inn i teksten nedenfor, viser at det er en sammenheng mellom det fysiske og åndelige aspektet ved det å gå pilegrim.

“The pilgrims actually walk, or in any case move. It is a physical journey as well as a spiritual journey. Physical pain, growth and a feeling of mastery of external challenges accompany spiritual processes of searching and sifting thoughts, emotions and perceptions until some important thoughts and feelings remains as more important than those that, so to speak, vanish into thin air” (Sagberg, *Holistic Religious Education – is it possible?* 2015, s. 153). Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 5 B under oppsummering og drøfting av «bevegelse».

Kapittel 5. Metodisk tilnærming

Etter å ha skrevet om leden, Alstadhaug og de forskjellige sidene rundt begrepet pilegrim, samt det å gå pilegrim, tar jeg nå fatt på metodedelen av oppgaven.

Det å stille spørsmål og belyse disse er en måte å beskrive forskning på, mens måten vi belyser spørsmålene på kan vi kalle forskningsmetoden. Selve begrepet metode kan mer presist defineres som: «*En systematisk prosedyre for iaktakelse og analyse av data*» (Kvale og Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, 2. utgave, 2009, s. 324). Fremgangsmåten vi benytter oss av for å bringe kunnskap til veie er altså metoden. For, om mulig, å gjøre forskningsarbeidet «gjennomsiktig» og kanskje lettere tilgjengelig, vil jeg gjøre rede for den metodiske framgangsmåten for studien og de valgene som er gjort undervis i arbeidet. Jeg vil komme nærmere inn på «kvalitativ forskningstilnærming», forskerens (min) forforståelse, forskningsmetoden intervju, bearbeiding og analyse av datamaterialet, etiske refleksjoner og kvalitet.

5.1 Kvalitativ forskningstilnærming

I forskningsarbeid er valg av metode avhengig av temaet og utforminga av problemstillinga i oppgaven. Slik jeg ser det «krever» spørsmålet i problemstillinga mi - Hvilken betydning kan Alstadhaug og leden Stiklestad Nidaros ha for pilegrimer i dag - den kvalitative metodens bruk av spørsmål for å fange opp de tre deltakernes meninger og forestillinger. Gjennom dette får jeg, intervjueren, innsikt i hvordan forskningsdeltakerne tenker, og det blir min oppgave som forsker å fortolke det som kommer fram gjennom intervjuene.

Et viktig kjennetegn ved den kvalitative metoden er at den er godt tilpasset det å kunne ta for seg et relativt begrensa felt, samt et fåtall deltakere som gir forskeren gode muligheter til å gå i dybden av materialet i arbeidet, dette kombinert med at det gir forskeren nærhet til forskningsfeltet. Det blir hevdet at forskeren som arbeider med kvalitativ forskning er det viktigste «instrumentet» i forskninga hans/hennes (Dalen, *Intervju som forskningsmetode - en kvalitativ tilnærming*, 2011, s. 26 og 27).

Vi kan si at det er en både nær og klar sammenheng mellom det teoretiske ståstedet forskeren har, forskningsspørsmål, metoden og måten data blir samla inn på, analysert og presentert. Vitenskapsteorien og paradigmet studien gjennomføres i vil påvirke forskningsprosessen, ja hele kvaliteten på studien.

5.2 Forskerens forforståelse

I avsnittet over viste jeg til oppfatninga at forskeren som arbeider med kvalitativ forskning er det viktigste «instrumentet» i forskninga hans eller hennes. Med dette i mente er det viktig å ta med at forskeren ikke unngår å virke inn på forskningen gjennom sin allerede tilegnede forståelse og sine subjektive, individuelle teorier. Også måten jeg oppfører meg på i intervjusituasjonen, kroppsspråk – om jeg har en god dag, smiler, hvordan jeg bruker stemmen og så videre - tror jeg i stor grad vil påvirke situasjonen. Kanskje er dette såpass viktig, at hvis en annen forsker brukte mitt manus i intervjuet, ville han/hun kunne kommet ut med et vesentlig annet resultat? Slik kan en si at min forskning blir subjektivt verdiladet i det jeg står for en tolkning av det jeg oppfatter som virkeligheten. På den måten blir bakgrunnen min, oppveksten, kunnskapen jeg har tilegnet meg og erfaringene jeg har gjort meg fram til nå i livet, redskaper som spiller en viss rolle i samhandlingssituasjonen/prosessen. Ut fra dette er det viktig at jeg som forsker i størst mulig grad prøver å være bevisst dette og samtidig bibringe det videre til leseren, noe jeg gjør et forsøk på i det som følger.

Jeg begynte i arbeidslivet for alvor i 1979 som ansatt i Kirkens Bymisjon i Oslo. I hovedsak arbeidet jeg med alkoholikere, narkomane og/eller prostituerte, i et pilotprosjekt med arena både ute på gata og innenfor veggene på Sosialbygget i Oslo, den gang en av Norges største rusbehandlingsinstitusjoner. Jeg var også avdelingsleder på Sosialbygget en periode, i tillegg student ved UiO i denne tida. Seinere arbeidet jeg som lærer i grunnskolen, i hovedsak i ungdomsskolen, som kontaktlærer både i «normalklasser» og «spesialklasser», og i perioder var jeg veileder for og samtalepartner for yngre lærere innenfor «spespedsegmentet». Jeg har også vært norsklærer for utlendinger med elever fra i alt ca. 40 nasjoner.

I åra 2012 til og med 2015 var jeg tilsatt som sogneprestvikar i henholdsvis Steinkjer og Levanger sogn. I løpet av den tida forrettet jeg i ca. 100 begravelser og hadde ca. like mange gudstjenester, samt at jeg utførte oppgaver som ellers tilligger sogneprestens arbeidsområde. Fra 2008 og fram til i skrivende stund har jeg også studert - historie, praktisk teologi og teologi både på masternivå og andre emnenivå.

Tidligere i oppgaven har jeg viet stor faglig oppmerksomhet til «sørregionen av Nord-Trøndelag», fra Verdal i nord til Trondheim i sør, med særlig vekt på Alstadhaug. Det at jeg har stor kunnskap om nettopp Alstadhaug, og i tillegg er glad i både kirken og plassen, blir da en vesentlig del av min forforståelse.

Det jeg har redegjort for av yrkeserfaring, utgjør naturligvis også en del av min forforståelse som sikkert i større eller mindre grad kan være med på å farge min fortolkning.

5.3 Innsamling og fortolkning av data

Betydningen av hermeneutikk (tolkningslære) er det vanskelig å fastsette innenfor den kvalitative metoden. I alle fall kan vi fastslå at den er viktig og vil ha betydning som et vitenskapsteoretisk fundament i denne settingen. Som forsker blir det min oppgave å kunne vurdere helheten og deler av den i sammenhengen. Enkeltdelene må da sees ut fra helheten, og helheten må i sin tur vurderes ut fra enkeltdelene. Tolkningsprosessen blir på den måten en runddans, en sirkel som inneholder både helheten og enkeltdelene - en «hermeneutisk sirkel». Det er vanskelig å finne et startpunkt og et sluttunkt for hermeneutisk tolkning. Den vokser og blir utvikla videre i et samspill over tid mellom en del av helheten og helheten, mellom forskeren og teksten, og forskerens forforståelse. Vi kan bruke uttrykket «den hermeneutiske spiral» når vi beskriver dette samspillet (Dalen, *Intervju som forskningsmetode*, 2011, s. 19).

Hans Georg Gadamer, tysk filosof (1900 – 2002), er av mange regnet som grunnleggeren av den moderne forståelsen av hermeneutikk (tolkningslære). Gadamer var opptatt av tolkningslæren, og hans tenkning hadde stor innflytelse også på tolkning av bibelen i hans samtid og seinere. Gadamer ser ikke hermeneutikken som en metode først og fremst. «*Når vi leser en tekst og finner mening i den, er det mer en væremåte enn en aktivitet*» (Løvlie og Steinholt, *Pedagogikkens mange ansikter*, 2004, s. 498). Gadamer utga sitt hovedverk «Sannhet og metode» i 1960, et verk som står innenfor den kontinentale filosofiske tradisjon, den samme retningen som hans kanskje viktigste læremester Martin Heidegger også stod innenfor. Hermeneutikken kommer av det greske ordet «hermenia», som kan oversettes til «tolking og oversetting av mening». Gadamer var opptatt av hermeneutikken særlig innenfor samtalens rammer, og ser samtalen som en sentral måte for å nå kunnskap; «*når vi tenker, leser og -forsøker å forstå den tilværelsen vi lever i - gjør vi det dialektisk*» (Løvlie og Steinholt, *Pedagogikkens mange ansikter*, 2004, s. 498 og 499).

5.4 Intervju som forskningsmetode

I et intervju, et samspill mellom intervjuer og deltaker, en sosial interaksjon, skapes det kunnskap og forståelse. «*Som en konsekvens av dette er, etter min mening, langt på vei all*

kvalitativ forskning på praksis et vitenskapelig arbeid som utføres innenfor et konstruktivistisk paradigme» (Postholm, *Kvalitativ metode* -, 2005, s. 23). En samtale med spørsmål innlagt, altså et intervju, er en god metode for å sanke data. Intervjuet har den klare fordelen at man hele tiden er nær deltakeren, og i gitte tilfeller kan man stille utdypende spørsmål når det er nødvendig. Vi kan dele intervjuer inn i to kategorier, åpne og strukturerte. Strukturerte kan igjen deles i semistrukturerte og helstrukturerte. Kategorien som er brukt i denne oppgaven er det semistrukturerte intervjuet, i den forstand at alle tre deltakere fikk de samme spørsmålene i samme rekkefølge, uten faste svarkategorier, slik et strukturert intervju har.

Både det å planlegge og gjennomføre et intervju krever planlegging, nøye gjennomtenking, og det er nok en fordel å ha erfaring som intervjuer. Jeg har ikke intervjuet så mange i klassisk forstand, slik som både erfarne forskere og journalister gjør, men både det at jeg har gjennomført mange sorgsamtaler i forbindelse med begravelser og har lang erfaring i sjelesorgsamtaler der jeg både har måttet lytte først og fremst, men også stille spørsmål til «riktig tid», har gitt meg trening i «intervjusituasjoner». Fartstid som lærer i nesten 20 år har nok også sin verdi i denne sammenheng (Postholm, *Kvalitativ metode*, en innføring, 2005, s. 72 og 73).

5.5 Utvalg av deltakere

Idet jeg skulle tenke gjennom spørsmålet om hvem som kunne være deltakere i undersøkelsen og settingen er det kvalitative intervjuet, som forutsetter at deltakerantallet er heller lavt enn høyt, og gjennomføringen av intervjuene, og ikke minst bearbeiding av dem er en tidkrevende prosess, fant jeg ut at jeg her må tenke praktisk (Dalen, *Intervju som forskningsmetode* -, 2011, s. 47 og 48).

Jeg kom fram til følgende spørsmål for å finne ut hvem jeg kunne spørre om å være deltakere:

1. Hvem har både historisk og teologisk kunnskap om leden med enkeltsteder, da spesielt Alstadhaug?
2. Hvem har vært med og tenkt ut og begrunnet leden i forhold til der den går i dag?
3. Hvem har gått og går leden jevnlig slik at han/hun kan uttale seg autentisk om leden slik den faktisk er?
4. Hvem har samtidig opplevelser og erfaring fra Alstadhaug?

5. Hvem går jevnlig leden sammen med andre, slik at de har en større referanseramme enn bare seg selv og sin egen erfaring av leden?

Etter å ha sett nærmere på disse spørsmålene kom jeg til at det var vanskelig å finne en gruppe deltakere som hver for seg kunne dekke fullt ut disse spørsmålene - og at det kanskje ikke var så viktig heller. Viktigere var det at deltakerne til sammen var en gruppe som hadde kunnskap om og opplevelser fra stedene på leden. Samtidig ble det viktig for meg at deltakergruppen tallmessig ikke var for stor, siden dette skulle være en kvalitativ studie; er det for mange deltakere i en slik studie, blir etterarbeidet, bearbeidingen og analysen uhensiktsmessig omfattende i forhold til det man kan få ut av intervjuene. Etter å ha rådført meg med biveileder til denne oppgaven, førsteamanuensis Idar Kjølsvik, kom vi fram til at hjelpen og kompetansen var nærmere enn jeg i første omgang fryktet. Prosten i Sør Innherad, Nils Åge Aune, en av initiativtakerne og ideologene bak hele konseptet med leden både hva gjelder historisk og teologisk innhold, og den blant flere som i størst grad har bidratt til at «kystpilegrimsleden» på Innherred har blitt teoretisk begrunnet og gitt historisk legitimitet, syntes vi var en god kandidat. Ikke bare er Nils Åge Aune «skrivebordsgeneral», men han har også mye erfaring fra hele ruta samtidig som han har særskilt erfaring fra deler av den.

Den andre personen som det var naturlig å ta tak i var Kjartan Bergslid. Han er, som tidligere nevnt, prosjektleder i en 50 % stilling i pilegrimsprosjektet på Stiklestad. Bergslid leder og utvikler dette pilegrimssenteret som er eid av Stiklestad menighet, Stiklestad Nasjonale Kultursenter og Sør Innherad kirkelige fellelråd. Det inngår i arbeidet til Bergslid å gå sammen med pilegrimer, noen ganger helt fra Selånger, ledens oppstartssted i Sverige til Nidaros. Bergslid er vel best kjent med ruta fra svenskegrensa på Verdalsfjellet til Nidaros. I likhet med Aune er Bergslid teolog og arbeider den andre femti prosenten som sogneprest i Levanger ved siden av pilegrimsprosjektet.

Jorun Mari Børstad er den tredje deltakeren i intervjuet. Hun er ikke heltidsansatt i kirken eller pilegrimsprosjektet, men tar oppdrag som pilegrimsleder for grupper på opp til ca. ti personer som hun leder på ruta fra Stiklestad til Nidaros. Dette foregår gjerne i barmarkssesongen, oftest i perioden mai til september.

Alle tre deltakerne ga med en gang uttrykk for at de ønsket å delta i intervjuet (se vedlegg 1: Samtykkeerklæring). I forskningssammenheng er det ofte vanlig å anonymisere deltakerne. I denne studien er deltakerne ikke anonymisert, det hadde ikke gitt mening i den

forskningsmessige sammenhengen. Ingen av deltakerne har gitt uttrykk for at deltakelsen deres har ført til noen belastning for dem.

5.6 Arbeidet med utarbeiding av intervjuguide

Intervjuguiden ble utarbeidet med utgangspunkt i sentrale tema som det skulle kastes lys over i oppgaven. I oppgaveteksten er Alstadhaug det sentrale stedet jeg skal skrive om og få belyst, selv om stedene Nidaros og Stiklestad som helligsteder og pilegrimssteder ikke på noen måte står tilbake for Alstadhaug – jamfør problemstillinga i oppgaven: Hvilken betydning kan Alstadhaug og leden Stiklestad – Nidaros ha for pilegrimer i dag? Ut fra dette spørsmålet var det naturlig å stille spørsmål knyttet til leden som helhet, og til Alstadhaug som kirke og åndelig sted spesielt.

Alstadhaug kirke og kirkestedet har vært der i ca. 1000 år. Oktagonen, som jeg har beskrevet opprinnelsen og historien til tidligere i oppgaven, mente jeg måtte være med i spørsmålene i intervjuguiden, nettopp på grunn av grunngevinga for at oktagonen er der. Også bevegelsesaspektet, den fysiske siden ved det å være pilegrim, var det viktig for meg å få med i forhold til aspektet om åndelig opplevelse ved pilegrimsvandring (disse temaene er redegjort for tidligere i oppgaven).

Jeg ønsket å styre unna «traktprinsippet» i spørsmålsstillinga - begynne bredt og smalne temaet innover mot det som man i utgangspunktet mener er sentralt (Dalen, *Intervju som forskningsmetode* -, 2011, s. 26). For meg var det viktigere å stille deltakerne i «frihet» ved bruk av relativt få og åpne spørsmål. Noen av spørsmålene hadde jeg en innledning til (jf. Dalen, *Intervju som forskningsmetode* -, 2011, s. 33), noe som kanskje fikk deltakerne til å slappe mer av, jeg håper i hvert fall det; det blir ikke så intenst når også intervjueren sier litt – og det igjen kan bidra til at deltakeren i større grad opplever å være en «medproducer».

Jeg valgte bevisst ikke å gjennomføre noe prøveintervju før selve intervjuet. Jeg følte meg trygg i situasjonen, og jeg hadde også det forhåndinstrykket av deltakerne at de var trygge.

Guiden er presentert i sin helhet under 5.9.

5.7 Gjennomføring av intervjuet

Den som intervjuer en deltaker har ansvar for hele prosessen som har med intervjuet å gjøre, og når det gjelder selve intervjusituasjonen, er det viktig å medvirke til å gjøre den slik at deltakeren føler seg vel. Det ble avtalt sted for intervjuing der vi var sikre på å ikke bli forstyrret under selve intervjuet, samt at jeg sendte ut informasjon på forhånd, slik at deltakerne visste hva de gikk til - hvilken type intervju det var snakk om, stedet for intervjuet, at jeg ville bruke lydopptaker; jeg la vekt på at jeg var ute etter å få del i deres refleksjoner og opplevelser rundt temaet, samt at jeg innledningsvis, før intervjuet startet, repeterte den informasjonen som de tidligere hadde mottatt pr. mail og/eller telefon (Kvale og Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, 2. utgave, 2009, s. 101).

I litteraturen som omhandler metodearbeid i forhold til en intervjusituasjon innenfor rammene av det kvalitative intervjuet, legger flere av lærebokforfatterne vekt på at det å intervju er å etablere et intersubjektivt samarbeid (intersubjektivitet – hvordan tolkninger og opplevelser blir felleseie mennesker imellom) (Dalen, *Intervju som forskningsmetode*, 2011, s. 95).

Kanskje dette i større grad gjelder deltakere man ikke kjenner før man møtes i en intervjusituasjon. I min intervjuetting var utfordringa snarere at jeg som forsker måtte være klar over, og ta høyde for, at deltakerne var folk jeg kjente fra før og faren det kunne innebære for å skape «krøll» i arbeidet; noen bruker uttrykket «å forske i egen bakgård» om slik nærhet til intervjudeltakerne. Nærhet til tema er bra, men man trenger «avstand til data» for lettere å kunne analysere informasjonen som man får inn.

Intervjuene gikk greit i den forstand at jeg bare forholdt meg til spørsmålene slik jeg hadde satt dem opp i guiden på forhånd. Det var ikke nødvendig å komme med oppfølgings spørsmål, det fløt av seg selv. Snarere var vel utfordringa at deltakerne var «snakkesalige», flere av svarene er på over to sider utskrevet tekst. Et fåtall av svarene var under en side tekst (Postholm, *Kvalitativ metode, en innføring* -, 2005, s. 83 og 84).

På forhånd hadde jeg avtale med deltakerne om at de skulle lese gjennom intervjuet etter transkribering, slik at de kunne vite at jeg hadde brukt det de sa i intervjuet. Som kvalitetssikring tror jeg at det fungerte slik det skulle, og de godkjente det.

5.8 Bearbeiding og analyse

Intervjuene ble gjort i løpet av en fem dagers periode høsten 2015. Transkriberinga gjorde jeg fortløpende etter hvert intervju, slik at både intervju og transkribering ble unnagjort innafor en ukes tidsrom.

Selv om transkriberingsarbeidet var både omfattende og krevende, gjorde det meg godt kjent med stoffet, og denne kunnskapen, det at jeg lyttet til teksten flere ganger, vil jeg tro var med på å gjøre det enklere for meg å ta bevisste valg seinere i prosessen når det gjaldt vurdering og analyse av tekstmaterialet (Postholm, *Kvalitativ metode* -, 2005, s. 44, 165).

Ordet transkripsjon kan forklares som - omdanning - og dreier seg om å gjøre om en samtale til skriftlig tekst. Kvaale og Brinkmann sier det slik: «*Transkripsjoner er kort sagt svekkede, dekontekstualiserte gjengivelser av direkte intervjusamtaler*» (Kvaale og Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, 2009, s.187, 322). Når det gjelder selve transkriberingsteksten er den nærmest som bokmål å regne. For øvrig er det lett å miste tydelige signal i tekstsammenhengen når en transkriberer, som stemmeleie, hvilket kroppsspråk intervjudeltakeren framsto med, gester, pauser og så videre, selv om dette ikke forhindret meg i å systematisere det innsamlede materialet, samt gjøre det tilgjengelig for nærmere analyse.

Jeg oppfatter teksten som dels krevende å arbeide med, i den forstand at det ofte er lange «passuser» uten stopp. Noen setninger er på over ti linjer i sammenheng, og da er det godt å holde fast i at hensikten med studien ikke først og fremst er av språkanalytisk karakter, men at jeg skal prøve å forstå teksten i lys av deltakernes erfaringer og opplevelser.

Analysen av innsamlet materiale forgår gjennom hele forskningsprosessen, det vil si at den er dynamisk. I hovedsak kan en skille mellom de analysene en foretar underveis og de en foretar når datainnsamlingen er ferdig (Postholm, *Kvalitativ metode* -, 2011, s. 86).

I følge Fejes og Thorneberg er det å analysere kvalitativt synonymt med å dele opp og skape mening ut av datamaterialet, og målet med å analysere de forskjellige delene som materialet består av, er å få en bedre innsikt i og kunnskap om de forskjellige delene og måten de er satt sammen på, altså kompleksiteten og helheten, som en igjen kan se i sammenheng med den hermeneutiske sirkel (Fejes og Thornberg, *Handbok i kvalitativ analys*, 2011, s. 33).

Jeg tar utgangspunkt i at det er forskjellige måter å analysere innsamlet datamateriale på, og Postholm foreslår at man deler analysen i to deler, en deskriptiv del og en teoretisk analyse. (Postholm, *Kvalitativ metode* -, 2005, s. 91, s. 99)

Hovedsiktemålet i bruk av den deskriptive analysen er å gjøre det innsamlede datamaterialet strukturert og dermed oversiktlig for videre arbeid. Forskerens subjektive teorier sammenholdt med annen teori blir derimot mest brukt i den teoretiske analysen. Jeg har gjort bruk av den deskriptive analysen i arbeidet mitt. Jeg begynte analysearbeidet ved hjelp av koder og kategorier. I praksis fungerte det slik at mens jeg leste gjennom deltakernes intervjuer, etter transkriberingen, noterte jeg koder (stikkord) for den aktiviteten de beskrev, eller hvilke emner de snakket om. Det kunne være ord som kirkerommet, naturen, bruke kroppen, helligsted, og så videre. I neste runde laget jeg en slags oversikt ved hjelp av disse kodene. Ved å sammenligne kodene deltakerne imellom fant jeg ut at det var flere koder som de hadde felles. Felleskodene begynte etter hvert å likne på kategorier, og etter å ha sett på spørsmålene i intervjuguiden en gang til, og sammenlignet den med kategoriene, var det tre hovedkategorier som kom til syne. Etter å ha begynt med ca. 25 koder satt jeg igjen med tre kategorier som jeg opplevde fanget opp i seg essensen. Disse kategoriene var: A. Kirkerommet, B. Oktogonen og C. Bevegelse (Dalen, *Intervju som forskningsmetode*, 2011, s.63-65).

5.9 Kvalitet i kvalitativ forskning

5.9.1 Validitet

Begrepene validitet, reliabilitet og generalisering brukes også i kvantitativ forskning, men prosessen for å ivareta kvalitet er forskjellig innenfor kvantitativ og kvalitativ forskning.

Når jeg ser på utforminga av guiden, og med tanke på de engasjerte og tydelige svarene som jeg har fått fra deltakerne, er disse med på å gi validitet til denne studien. Det kan se ut som om at deltakerne har opplevd spørsmålene relevante, og svarene er gyldige og til dels relativt lange.

Intervjuspørsmål

1. Hvis du skal beskrive det historiske stedet Alstadhaug med kirken og den store gravhaugen til noen som ikke har vært der, - hvordan vil du gjøre det?
2. Oktogonen, tilbygget som er nærmest veien, ble bygd på 1200 tallet for blant annet å ta imot pilegrimer. Hvordan vil du sette ord på det å være tilstede i en slik bygning som pilegrim i dag?

3. Er det slik at du får en opplevelse av å møte Gud i Alstadhaug? Hva er det ved/i Alstadhaug kirke som er med å gi deg en gudsopplevelse?
4. Som pilegrim er du i bevegelse fysisk fra et sted til et annet. Hvordan vil du beskrive det å være i kirken på Alstadhaug til sammenligning med det å være ute i naturen som pilegrim? Hva er likheten og hva er forskjellen?
5. Hvis du opplever at din tro på Gud blir rikere enn før i møte med Alstadhaug hvordan vil du beskrive det?
6. Hvis du skulle anbefale andre å gå leden fra Stiklestad til Nidaros (eller deler av den) hvordan ville du begrunne anbefalingen?
7. Er det noe du vil tilføye tilslutt?

5.9.2 Reliabilitet

I forskningsarbeid brukes begrepene reliabilitet, troverdighet og pålitelighet om hverandre. I det følgende vil jeg bruke begrepet troverdighet.

For å teste denne studiens troverdighet kan det være sakssvarende at jeg som forsker inntar et ståsted utenfor studien (i den grad det går an) for å spørre: Kan jeg som leser tro på resultatene som kommer fram i studien? I avsnitt 5.8 «bearbeiding og analyse» har jeg belyst stegene jeg har tatt i prosessen med å ta sikte på å ivareta troverdigheten, og på den måten har jeg gitt arbeidet mitt en transparens - det er lett å «se inn i det» (Thagaard, *Systematikk og Innlevelse*, 3. utgave, 2009, s.22).

5.9.3 Generalisering

Det mål jeg vil ha for øyet når det gjelder generalisering/overførbarhet i forskningsarbeidet mitt innenfor den kvalitative metoden, er at resultatene jeg har kommet fram til skaper gjenkjennbarhet hos andre i liknende situasjoner. For å prøve å konkretisere det i forhold til min studie kan jeg spørre: Vil en leser kunne kjenne igjen det å være pilegrim slik det er beskrevet her, og, er mine konklusjoner overførbare til andres pilegrimserfaringer? (Dalen, *Intervju som forskningsmetode*, 2011, s. 94-96).

Kapittel 6. Resultater og drøfting

Resultatene fra studien vil bli tematisk presentert og drøftet i dette kapitlet. Ei tematisk framstilling vil si at resultatene blir presentert i sammenheng med sentrale temaer i materialet (Thagaard, *Systematikk og innlevelse*, 2009, s. 219).

Jeg kom fram til tre kategorier i analysen av intervjuene. Kategoriene er: 1. Kirkerommet, 2. Oktogonen og 3. Bevegelse. Jeg vil innenfor hver kategori presentere deltakerens utsagn ved bruk av direkte sitater og deloppsummeringer, samt en kort oppsummering av kategorien der alle tre deltakerne er innbefattet. Hver del avsluttes med drøfting av kategoriene sett i lys av både teoretisk forankring og problemstillingen i oppgaven; Hvilken betydning kan Alstadhaug og leden Stiklestad – Nidaros ha for pilegrimer i dag?

Deltakerne er presentert før, og jeg nevner dem nå i den rekkefølgen vi møter dem som deltakere innenfor kategoriene: Kjartan Bergslid, Nils Åge Aune og Jorun Mari Børstad (jf. kap. 5.5).

Jeg nevner deltakerne i denne rekkefølgen fordi det er naturlig for meg å nevne Kjartan Bergslid først; det var han jeg i utgangspunktet tenkte på i forbindelse med denne oppgaven. Kanskje grunnen til det er så enkel at det er han som «fronter» pilgrimsprosjektet i media.

6.1 Kirkerommet

Kjartan

Kirkerommet, eller det hellige rommet, går igjen hos alle tre deltakerne. Det er kanskje de ordene jeg møter oftest av kategoriordene. Synonymer som kirka, gudshus, oktagon, rommet, helligrommet, bønnerommet er de vanligste variasjonene. Kjartan tar fram i spørsmål to at kirkerommet ofte blir brukt *«av pilegrimene som et rom for stillhet, der de får sette seg ned å erfare det å være i et hellig rom på et sted der mennesker har kommet med sin sorg og sin glede, sin tilbedelse, sitt håp, sin tro i mange århundrer»*. På slutten av denne sekvensen trekker han fram en annen dimensjon han møter i rommet. *«Det er heller denne nærmest fysiske opplevelsen du får når du kommer til Alstadhaug kirke, at her roper århundrene mot deg når du kommer inn i kirkerommet»*. I spørsmål tre nevner han bønnerom. *«På den siste vandringa var jeg sammen med en muslim. Det er jo helt tydelig at muslimen også opplever dette som et hellig bønnerom»*.

Deloppsummering Kjartan

Kjartan nevner flere kjerneord vi møter i kirkerommet. Vi kan oppsummere disse ved bruk av ordene: Stillhet, historie, bønn, fysisk opplevelse.

Nils Åge

Nils Åge bruker gudshus og Alstadhaug kirke synonymt med kirkerommet under spørsmål en og fem. «Ja, jeg kan ha ei opplevelse av å møte Gud i Alstadhaug kirke tydeligere enn jeg kan ha det på andre plasser. Det er jo et gudshus, folk har tilbedt og tilber her».

«Jeg tenker at det gjelder Alstadhaug kirke, men også andre gudshus jeg kommer inn der jeg møter stillheten, og møter den tanken om at her har mange tilbedt før jeg kom hit».

«Det handler om denne ubetingede relasjonen, den jeg kommer tettere i kontakt med i Alstadhaug kirke og andre liknende steder».

Deloppsummering Nils Åge

Nils Åges kjerneord i spørsmål en er gudsmøte og historie, i spørsmål fem stillhet, historie og ubetinget relasjon.

Jorun Mari

Jorun Mari er ikke så opptatt av hvordan kirkebygningen er utformet eller ser ut. Hennes «ikke oppfatning» av kirkerommet preger hennes utsagn om kirkerommet. «Dette med oktagonen, rent historisk er jo det spesielt for Alstadhaug kirke, men jeg har aldri hørt at en pilgrim har vært opptatt av det hvis en ikke formidler det, men at det gir folk et historisk sus det å være inni ei kirke fra 1100 tallet - det gjør det for mange, og for noen betyr ikke det noe, for meg varierer det» (jf. spørsmål 2).

«For de pilegrimene jeg har møtt i min vei så er det få som er så veldig opptatt av det «herre spesielle inni kirkan» (jf. spørsmål 2).

Jorun Mari er mer opptatt av kirka som en innramming, noe som setter trygge rammer rundt henne. «Det som kan være spesielt med Alstadhaug kirke er at jeg har ei trygghet i rundt meg, at det setter noen rammer fysisk med kirken, rommene. Det at du er «ramma inn» når du er i ei kirke, det er ei ramme som er god for meg, fordi jeg har hatt gode opplevelser i Alstadhaug kirke» (Jf. spørsmål 4).

Deloppsummering Jorun Mari

Jorun Maris kjerneord er kirka som innramming som gir gode opplevelser. Kirkerommets utforming eller arkitektur er ikke så viktig.

Oppsummering og drøfting av utsagn om kirkerommet

Når vi ser på kjerneordene og hva de rommer (uttrykker), ser det ut til at det først og fremst er historien som kirkerommet har, men også stillhet som er sentralt i forbindelse med kirkerommet. Kjartan og Nils Åge har med begge disse. Jorun Mari derimot betoner ikke det historiske, men hun tar fram tryggheten som kirkerommet som ramme gir.

Jeg opplever det som mest sentralt videre å ta utgangspunkt i den historiske siden ved kirkerommet og rammeverket som kirkerommet gir.

Allerede i templets tid, i kongetida i Israels historie, ja enda før det, var det vanlig for jødene å samles i templet til bestemte høytider. De første kristne videreførte tradisjonen både ved at de søkte mot Jerusalem og ved at det kom til flere spesifikke kristne pilegrimsmål i Europa etter hvert (jf. 4.1).

Denne tenkinga og tradisjonen møter vi også tidlig i nordisk sammenheng. Her ble det videreført den tanken og praksis at det ble bygd kirker over dødsstedet og/eller gravstedet til en helgen. Som nevnt tidligere er Stiklestad kirke et eksempel på ei kirke som er bygd over dødsstedet, og Nidarosdomen, som er bygd over gravstedet til Olav den Hellige (jf. 2.7). Når det gjelder Alstadhaug, vet vi at det ligger en del av en finger på relikviedet i alteret, og tradisjonen sier at det er en del av apostelen Peter sin finger. Både Kjartan og Nils Åge betoner det historiske, at folk har søkt til Alstadhaug i mange generasjoner for å tilbe og å være i Guds nærvær. Fingeren, eller delen av fingeren, har nok vært en viktig forutsetning for at folk kom til kirken med disse mål for øyet, i hovedsak før reformasjonen, da man tilla relikvier å ha helbredende kraft fordi helgenen, han eller hun, «tronet» som en levende makt, en makt til å bringe både frelse og helse til folk som oppsøkte grava (jf. 4.3).

Også i tida etter reformasjonen har kirkerommet på Alstadhaug vist seg å være et attraktivt sted å være nær Gud. Jorun Mari holder fram at kirken ved å gi fysiske rammer rundt henne, gir opplevelse av trygghet når hun er i kirkerommet. Hun nevner ikke spesifikt tårnet, men rent historisk har tårnet vært med å forsterke det «borgaktige» ved kirka (jf. 3.12), altså den siden av middelaldersteinkirka som inngir trygghet rent fysisk. Vi finner paralleller til dette i det gamle testamentet, der en var trygg for ytre fare ved å oppholde seg i templet (jf. 2.

Krønikebok, 23.14). Også i middelalderen kunne kirka gi asyl, slik at folk som i bestemte situasjoner var forfulgt av kongemakten, eller en annen verdslig makt, kunne søke tilflukt i kirka. Dagens «kirkeasylordning» kan sees som en forlengelse av denne ordninga.

6.2 Oktogonen

I likhet med kirkerommet er også oktogonen mye nevnt av samtlige deltakere. Oktogonen er et rom i kirka og er derfor nevnt innledningsvis sammen med de andre synonymene for kirkerom. På denne måten kan grensene mellom kirkerommet og oktogonen flyte litt over i hverandre, men oktogonen som rom er så spesiell at den forsvarer plassen sin sammen med de to andre kategoriene.

Kjartan

Kjartan nevner oktogonen oftest i forbindelse med spørsmål en og to, selv om han også kommer inn på den i andre spørsmål. *«Så sier jeg litt om oktogonen i Alstadhaug kirke som er spesiell. Den er et bevis på at Alstadhaug kirke var en pilegrimskirke i middelalderen. Dette ser vi ved å se på oktogonen – at den er bygd slik at det skal være enkelt for pilegrimer å gå rundt helligdommen - rundt relikviet - rundt det hellige stedet i Alstadhaug kirke. Jeg forteller også at denne byggeskikken finnes på svært få plasser, for eksempel bare ett annet sted i Norge, nemlig i Nidarosdomen».*

«Jeg opplever at dette gjør noe med meg, og jeg har fått mange tilbakemeldinger fra andre pilegrimer om at dette rommet gjør noe med dem. Personlig er jeg ikke spesielt opptatt av relikvier, og dette med oktogonen - at du kan gå rundt alteret - er ikke med å gi meg en opplevelse av å være i det hellige rommet. Det er heller denne nærmest fysiske opplevelsen du får når du kommer til Alstadhaug - at her roper århundrene mot deg når du kommer inn i kirkerommet».

Deloppsummering Kjartan

Kjartan tar fram det spesielle ved oktogonen, det at det bare er to slike bygninger i Norge, en i Nidaros og en på Alstadhaug. Han nevner også det at oktogonen er bygd slik den er for at pilegrimer lett skal kunne komme nært relikviet. Kjartan nevner også at det å komme nært relikviet ikke gir ham noen spesiell opplevelse av å være i et hellig rom, snarere er det en opplevelse av en fysisk dimensjon i oktogonen, at han får del i en flere århundre lang tradisjon, som gir en sterk opplevelse.

Kjartans kjerneord er oktogonalen, da som bygningstype, bygd for at pilegrimer skal kunne komme nært relikviet. Relikviet i seg selv oppleves ikke som viktig. Han opplever også en sterk fysisk dimensjon i oktogonalen, bygd på lang kristen tradisjon.

Nils Åge

Nils Åge trekker også fram oktogonalen mest i forbindelse med spørsmål en og to, men i likhet med Kjartan også her, trekker han fram oktogonalen i tilknytning til andre spørsmål også.

«Kirka er på noen vis lik Nidarosdomen når du ser på utforminga. Du har det lange midtpartiet i begge kirkene, og du har oktogonalen som du også har i Nidarosdomen. Det er altså mange likhetstrekk, så det er ei kirke som har vært ei pilegrimskirke og som har hatt et ry på seg til å være ei pilegrimskirke, et valfartssted».

I likhet med Kjartan sier han klart at relikviet som er i oktogonalen ikke gir ham noe spesielt. *«Jaa - som pilegrim gir det ikke meg så veldig mye i dag å tenke på at det ligger et relikvie i alteret. Det er jo fordi jeg ikke har noe forhold til det, for Guds nærværet er jo ikke betinga av relikviet».* Han fortsetter: *«Og det samme - det at jeg vet at innenfor de her veggene så har det vært mennesker i bønn og tilbedelse i nesten 1000 år. Det gjør også at jeg kjenner på mine egne kristne røtter og slik får jeg styrke ved at jeg er en del av noe som er mye større i historisk sammenheng - en sky av vitner som Det nye testamentet lærer oss om, og at det faller naturlig for meg å gå inn i det samme, gå inn i bønna og tilbedelsen. Det er et sted som inviterer til fellekap med Gud, tenker jeg».*

Deloppsummering Nils Åge

I likhet med Kjartan tar Nils Åge fram det spesielle ved oktogonalen, både det at det er et byggverk ment for å ta imot pilegrimer, noe en ser ved utforminga av byggverket, og som Kjartan at det faktisk at det er en relikvie i byggverket ikke betyr noe spesielt for ham. Derimot sier han, i likhet med Kjartan, at han kjenner at han kommer inn i en sammenheng der hans egne kristne røtter blir stående som en del av en større sammenheng i rommet oktogonalen, hvor kristne har tilbedt i lang tid.

Nils Åges kjerneord er i hovedsak de samme som hos Kjartan.

Jorun Mari

Jorun Mari nevner oktogonalen bare under sin besvarelse av spørsmål to.

«Da vil jeg si det, at som et menneske som leder pilegrimer, så er jeg relativt lite opptatt av det indre materialet i kirka, lite opptatt av om det er en oktagon, eller om jeg så sitter lenger ned i en benkerad der det ikke er noe spesielt. Jeg opplever det slik at mennesket er mest opptatt av seg selv - det å plassere seg inne i ei kirke, tanker om seg selv, familie, venner. Jeg opplever lite fokus på det arkitektoniske, og jeg har ikke så stor nysgjerrighet på det selv heller, som mange kanskje tror at en pilegrim skal ha. Det er jo historisk, og det er jo kulturelt en veldig viktig bit dette med oktogonen, rent historisk er jo det spesielt for Alstadhaug kirke, men jeg har aldri hørt at en pilegrim har vært opptatt av det hvis en ikke formidler det, men at det gir folk et historisk sus, det å være inni ei kirke fra 1100 tallet - det gjør det for mange, og for noen betyr ikke det noe. For meg varierer det».

Deloppsummering Jorun Mari

Jorun Mari er heller ikke så opptatt av det spesielle ved oktogonen, men hun nevner dog, som vi ser, at oktogonen er spesiell for Alstadhaug kirke. Hun ser ut til å vektlegge menneskets egenart, ikke kirkas - at hun plasserer seg selv inni kirka, der hun vektlegger at det fysiske ved kirka lager en ramme av trygghet rundt henne. Det er ikke det arkitektoniske som er viktigst for henne, men hun åpner for «det historiske suset» fra 1100 tallet.

Jorun Maris kjerneord er at hun «plasserer» seg selv og andre som står henne nært inne i kirka fordi det gir henne en trygghet, samtidig som hun åpner for å være en del av et større hele ved å være inni en tradisjonsbærende kirke fra 1100 tallet.

Oppsummering og drøfting av utsagn om oktogonen

All tre deltakerne betoner det spesielle ved oktogonen som byggverk - det at oktogonen er et «bevis» på at Alstadhaug har vært en pilegrimskirke. Ingen av deltakerne betoner viktigheten av for dem det faktum at det er et relikvie i oktogonen. Alle tre betoner den historiske sammenhengen og opplevelse av å være i en lang tradisjon når en er i oktogonen.

For middelaldermennesket var det å komme nær en helgengrav eller en relikvie veldig spesielt; man trodde at helgenen som enten var begravet der, eller den relikvien som kom fra en helgen, en benrest for eksempel, gjorde sitt til at helgenen «tronet» der med makt til både å frelse, samt gi helse. Ingen av de tre deltakerne er inne på viktigheten av en relikvie i forhold til frelse og helse. Dette kan en vel forstå ut fra den kjensgjerning at i den lutherske kirken som disse tre er en del av, er det ingen grunnleggende og helhetlig helgenlære i dag.

Kanskje hadde betoninga av viktigheten til et relikvie blitt en annen hvis noen av deltakerne hadde vært katolikker? I dag er det antakelig en del katolikker blant dem som går pilegrimsleden fra Stiklestad til Nidaros, og jeg vil anta at det er et stort pluss for dem rent trosmessig at det er et relikvie, Peters finger, i alteret på Alstadhaug. Ut fra det faktum at vi ikke har noen helhetlig helgenlære i den norske kirke i dag, ei heller noen bærende helgentradisjon, kan det kanskje være vanskelig for deltakerne å betone viktigheten av et relikvies nærvær - hvis noen av deltakerne skulle mene at det var viktig - med tanke på at i alle fall to av deltakerne har ledende stillinger i kirka og dermed kunne ha kommet til å bryte med god takt og tone innenfor luthersk dogmatikk.

Når en ser leden under ett, fra Stiklestad til Nidaros, vil jeg gå ut fra at en god del av dem som går denne leden, går den også ut fra den kjensgjerning at det er mange tidligere og nåværende katolske helligsteder på veien. Jeg tenker da på Stiklestad, Munkeby, Tautra middelalderkloster og Nidarosdomen, foruten Alstadhaug.

Når det gjelder oktogonen som byggverk, er det som jeg tidligere har nevnt, enighet blant deltakerne om det spesielle ved byggverket. De gjenkjenner oktogonen som et relikviested, men ingen av dem trekker fram likheten og slektskapet oktogonen faktisk har med gravkirken i Jerusalem. Kanskje slektskapet mellom gravkirken i Jerusalem og oktogonen i Nidaros var avgjørende for han/dem som stod bak bygginga? Det at det er 800 år siden oktogonene ble bygd, både på Alstadhaug og i Nidaros, kan være noe av forklaringa på at sammenhengen mellom dem ikke nevnes, men kanskje aller mest kan det forklares ut fra at vår lutherske tenking og tro i liten grad beskjeftiger seg med denne type «trosspørsmål».

6.3 Bevegelse

Den tredje kategorien er bevegelse. Dette ordet skiller seg naturlig ut fra de andre to, kirkerommet og oktogonen, ved at det innbakt i ordets betydning ikke først og fremst skal handle om å være på et sted, men i bevegelse. Både hos Kjartan, Nils Åge og Jorun Mari finner vi kategori tre - Bevegelse - oftest brukt i forbindelse med spørsmål fire, men deltakerne er opptatt av bevegelse under andre spørsmål også.

Kjartan

Kjartan trekker fram at han kan fornemme Gud både når han er i bevegelse i naturen og når han er i det hellige rommet. I naturen er han mest i fysisk bevegelse, mens han i det hellige

rommet finner et hvilested. Alle utsagn Kjartan har om bevegelse er skåret stort sett over samme lest.

Deloppsummering Kjartan

Jeg del-oppsummerer Kjartans ord om bevegelse som noe han tenker først og fremst er naturlig i naturen, mer enn i kirkerommet. Det kan også se ut til at bevegelse for ham får en viktig betydning som motpol til hvilen, som om bevegelsen og hvilen forsterker hverandre gjensidig.

Nils Åge

Nils Åge er den som sier mest om bevegelse av de tre deltakerne, og han kommer inn på det i tre av spørsmålene. I svaret sitt på spørsmål fire sier han: *«Det å være i bevegelse opplever jeg gjør noe med meg i forhold til det som har med det åndelige å gjøre. Jeg har gått på noen pilegrimsvandring, og det som jeg opplever når jeg går, det er jo at jeg på en side blir bevisst mine fysiske behov - kjenner trøtthet og stølhet, jeg kjenner at jeg er kropp. Dernest så er det med på å samle tanken, opplever jeg. Det er lettere å erfare hans nærvær når du er i den bevegelsen som pilegrimsvandringen forutsetter. Slik sett har jeg en sterkere opplevelse av gudsnærværet når jeg er på en pilegrimsvandring enn når jeg kommer innom en tilfeldig kirke i alle fall, det kan jeg si»*. Han fortsetter i spørsmål sju: *«Det er jo dette spørsmålet angående dette med pilegrimsvandring - det å få dette til å passe med vår teologi som lutheranere, det er jo ikke uten videre helt enkelt. Pilegrimsvandringene har blitt til som en bevegelse nedenifra. Vandringene har blitt født uten kirkens velsignelse. Vandringene kom av seg selv, de var ikke et initiativ fra kirkens ledelse. Det er altså tydelig at det å gå pilegrim er et slags udekt behov som har kommet fram til overflaten, et udekt åndelig behov som har kommet til syne gjennom det fenomenet. Og jeg opplever at vi ennå ikke har kommet til røttene av dette i vår egen teologiske tenking. Vi kan se ansatser til det, på et vis, ved at teologer sier at vi trenger det kroppslige uttrykket. Evangeliet trenger også et kroppslig «innsteg», ikke bare at vi er samlet i forsamlingen der vi kneler og ber, men trua trenger armer og bein, men vi har ikke mye teologi på det»»*.

Deloppsummering Nils Åge

I Nils Åges svar på det fjerde spørsmålet tar han fram at han opplever en klar forbindelse mellom det å bevege seg og det å oppleve noe åndelig. Ved at han kjenner på trøtthet og stølhet ved å gå pilegrim, blir han påmint om at han har en kropp, og når han bruker kroppen,

er det lettere for ham å samle tankene om det han ønsker, om Gud, samt at Nils Åge får en sterkere gudsopplevelse når han går pilegrim enn ellers.

I svaret sitt på spørsmål sju utvider han det utover individnivå, idet han ikke bare tar utgangspunkt i det han selv opplever, men han viser til at det «å gå pilegrim» er et slags udekt åndelig behov som har kommet til syne. Da tenker han ikke i utgangspunktet på seg selv, men han viser til «forsamlingen» og at evangeliet trenger et kroppslig inn-steg.

Nils Åges kjerneord kan da være – forbindelse. Forbindelsen mellom det å bevege seg og det å oppleve noe åndelig. Dette mener han gjelder både på individnivå og på forsamlingsnivå.

Jorun Mari

Jorun Mari ser på det å bevege seg både som noe fysisk og psykisk. Hun sier i besvarelsen av spørsmål fire: *«Jeg tenker at det å gå pilegrim, det er å være i bevegelse både fysisk og psykisk. Jeg tenker at vi går med oss selv, vi går med våre liv. Vi går på stier, gjennom skog, vi går på hard asfalt, det her å variere - at vi kommer gjennom staupsmarka og asfalt... »*. I spørsmål sju er hun inne på noe av det samme. *«Jeg har et brennende engasjement omkring det å være pilegrim. Har ikke holdt på så mange år med det, men hovedsaken til at jeg går pilegrim og har med meg andre pilegrimer, det handler om det å gå med sitt eget liv. Ha tid til det, reflektere over livet sitt, gjøre noe nytt i livet sitt, møte seg selv på ordentlig vis»*.

Deloppsummering Jorun Mari

Jorun Mari er inne på noe av det samme som Nils Åge tar fram, at hun tar med hele livet sitt i det å gå pilegrim. Hun blir utfordra både fysisk og psykisk. Fysisk rent treningsmessig, men kanskje utfordringen er vel så stor når hun tar seg tid, tid til å gå, tid til å reflektere over livet sitt.

Jorun Maris kjerneord handler om bevegelse på flere plan.

Oppsummering og drøfting av utsagn om bevegelse

I denne drøftinga er det naturlig å ta utgangspunkt i Nils Åge og Jorun Mari sine utsagn. Kjartans utsagn befinner seg innenfor rammene av de to andres utsagn. Denne drøftinga vil da omhandle det å bevege seg sett i sammenheng med å oppleve noe åndelig. Åndelig i denne sammenheng kan inneha flere meninger, og blir i alle fall brukt i flere sammenhenger.

Både i kapittel to og tre har jeg beskrevet det jeg har sett med egne øyne når jeg har gått leden. Beskrivelsene har omhandlet stedene historisk eller historie knyttet til stedene, samt det

å gå pilegrim, og ikke minst har jeg beskrevet Alstadhaug kirke inngående både interiør- og eksteriørmessig for særlig å belyse hva pilegrimer som har gått leden allerede har sett og hva pilegrimer som kommer til å besøke kirken vil få mulighet til å legge merke til. Deltakerne, slik jeg ser det, trekker inn vesentlige, nye momenter, i tillegg til det jeg har beskrevet.

Nils Åge er opptatt av bevegelse. I kapittel fire ser vi at det i hvert fall er tre forskjellige reiseruter som kan beskrives som pilegrimsreiser. Det er for det første den lange reisen, for eksempel Selånger – Nidaros, eller Skåne – Roma. Denne reisen kunne være initiert av den reisende selv, eller den kunne være pålagt som en dom av en kirkelig domsmyndighet. Den andre reisen, er reisen som erkebiskop Arne Vade tar til orde for, det å reise til sin egen sognekirke og delta i de hellige handlingene der. Den tredje reisen er reisen i kirkerommet, fra vestenden til østenden, som beskriver både en gudstjeneste, men også livet fra dåp til begravelse, og til sist til oppstandelsen og det evige livet. Denne reisen kalles Via Sacra og er beskrevet både fra Alstadhaug og Nidarosdomen. Ytre sett er alle disse tre reiseformene like, det er lengden på reisen og hvor den foretas som kan være forskjellig.

Nils Åge bringer inn en «ny» dimensjon når han «kroppslig-gjør» gudsopplevelsen. Ved dette er han med på å åpne for at vi opplever Gud forskjellig; vi opplever Gud når vi beveger oss, anstrenger oss. Anstrengelse og slitenhet reagerer vi forskjellig på. Idet vi er slitne eller trøtte, kan det også være med på å gjøre det lettere for oss å fokusere på Gud når vi går som pilegrimer, ifølge Nils Åge. Slik jeg tolker det, trer vi ved å se det slik, ut av en felles opplevelsedimensjon. Merleau-Pontys erkjennelsesteoretiske posisjon, som meget forenklet kan beskrives med «jeg har en kropp, derfor er jeg» (jf. Descartes) åpner for at de «samme opplevelsene» nødvendigvis må oppleves forskjellig fordi den menneskelige bevissthet som er til stede i kroppen, enten den beveger seg eller er i ro, opplever og avdekker verden. Siden vi da har forskjellige bevisstheter og ikke en felles bevissthet, må da nødvendigvis alle de tre reiserutene som ytre sett kan oppleves likt, slik jeg har beskrevet dem, gi svært forskjellige opplevelser for de forskjellige som går dem, selv om de går rutene sammen.

Sagberg sier «it is a physical as well as a spiritual journey». Jorun Mari gir uttrykk for det samme i det hun opplever det å gå pilegrim ikke bare som noe fysisk, men som noe som gir hele livet hennes en retning. Hun går med hele seg selv, hun reflekterer over livet sitt, hun møter seg selv. Sagberg bruker uttrykket «spiritual journey». Jorun Mari bruker ikke det uttrykket, men Nils Åge uttrykker en sammenheng mellom bevegelse og det å oppleve noe åndelig, men definerer ikke hva åndelig er i denne sammenhengen. Det gjør heller ikke Sagberg. Det nærmeste jeg kan se hva åndelig kan bety i denne sammenhengen, er det Nils

Åge uttrykker - at han får en sterkere gudsopplevelse når han går pilegrim. Det kan se ut til at det oppstår en særegen dynamikk ved vandringen.

7. Avslutning

Dette har vært en lang reise og en god reise på flere måter. Både er turen fra Stiklestad til Nidaros en drøy etappe, og inntrykkene av turen - det å ha vært på stedene for å fange stoff og inntrykk som skal brukes i en oppgave - har vært en utfordring, samtidig som det har gitt meg mange opplevelser, gode og sterke, som jeg ikke helt vet hvor jeg kan plassere ennå. I begynnelsen av oppgaven skrev jeg at jeg er glad i Alstadhaug, historien som tilhører både stedet og kirken. I løpet av arbeidet med oppgaven, stedene jeg har besøkt, landskapet jeg har gått gjennom, møtet og samarbeidet med deltakerne, kildene og det historiske stoffet som jeg har lest og tatt stilling til, opplevde jeg at det som i begynnelsen var uklar historie med pilegrimsstoff iblandet, etter hvert kom litt mer på innsiden, samtidig som jeg opplevde at dette bare er en liten flik av noe som både andre og eventuelt jeg kan arbeide videre med.

Oppgaven er delt i sju kapitler. I innledningskapitlet har jeg gjort rede for den historiske tilknytninga som var mellom datidas Gardarike og de norske kongene med Olav den hellige i spissen, den historiske leden fra Selånger i Sverige til Nidaros, og jeg har i tilknytning til det sagt litt om Levanger, samt nærområdet rundt sin historie, og Alstadhaug med sin oktagon og relikvie. I avslutninga av kapitlet har jeg omtalt det samlede materialet, det vil si historiske kilder, aktuell nåtidig litteratur, samt intervju og samtaler med deltakerne i det kvalitative intervjuet, som også sammen med de andre kildene utgjør materialet som ligger til grunn for oppgaven. Valg av metode, samt en presentasjon av deltakerne er også med i innledningskapitlet. I de to siste delpunktene av kapittel en har jeg avgrenset oppgaven og definert den som en oppgave med nåtidfokus, selv om det historiske materialet er viktig. Jeg har arbeidet med følgende oppgavetekst: Hvilken betydning kan Alstadhaug og leden Stiklestad – Nidaros ha for pilegrimer i dag?

Ut fra denne problemstillinga har jeg bygd opp oppgaven rundt seks kapitler utenom innledningskapitlet. Kapittel to omhandler leden fra Stiklestad til Nidaros. Her har jeg tatt utgangspunkt i hvordan jeg har opplevd leden, samt at jeg har beskrevet stedene på leden som jeg opplevde var viktige å ta med, og jeg har presentert både historisk litteratur og nåtidlitteratur som omhandler disse stedene og annen relevant historie. Kapittel tre omhandler Alstadhaug. Jeg har lagt stor vekt på Alstadhaugdelen med oktagon, for øvrig har jeg arbeidet på samme måte i dette kapitlet som i det foregående. I kapittel fire har jeg sett på hva det innebærer å være pilegrim, hvor og når folk startet og gå pilegrim, pilegrimsledene i vårt område, Norden og Norge. Avslutningsvis i dette kapitlet har jeg sett nærmere på bevegelse,

forskjellige sider ved bevegelse i forhold til pilegrimene og deres motiv for å gå pilegrim, samt at jeg har skjelet til en fransk samtidsfilosof og en herværende teologs tanker rundt det å bevege seg. Også dette kapitlet er skrevet på grunnlag av både historiske kilder og nåtidslitteratur. Kapittel fem er kapitlet om metode. Jeg har vært lærer i mange år, og for meg var det naturlig å ta utgangspunkt i litteratur om metode som jeg fant innenfor pedagogikkens område, i og med jeg har erfaring fra den tenkinga, mer enn jeg har metodedelen fra teologien. Samtidig tror jeg at stofftilfanget jeg har brukt i metodesammenhengen er brukelig innenfor rammen av denne oppgaven. I kapittel seks, resultat og drøfting, har jeg arbeidet ut fra deltakernes svar på spørsmålene. Hvordan jeg kom fram til kategoriene, har jeg redegjort for i metodedelen.

Hvilken betydning kan Alstadhaug og leden Stiklestad – Nidaros ha for pilegrimer i dag?

Jeg tar utgangspunkt i både de tre deltakerne og meg selv når jeg ser nærmere på problemstillinga. Alle de tre deltakerne er pilegrimer, samtidig som to av dem, Kjartan Bergslid og Nils Åge Aune, har vært med, og er med på å sette preg på utforminga av leden. Nils Åge Aune har i stor grad også vært med å utarbeide de teologiske premissene for hvorfor leden går der den går i dag, og innholdet i den. Begge to har ledende stillinger i Den norske kirke i området der leden går. Ved å ha lest besvarelsene deres på de sju spørsmålene som ble stilt dem, sitter jeg ikke igjen bare med deres tanker rundt de tre kategoriene som utkrystalliserte seg, kirkerommet, oktagonen og bevegelse, men jeg har også alt det andre som de har uttrykt i bakhodet. Et spørsmål er om det går an å finne noen hoved-essens når jeg ser på alt de har sagt under ett.

Spørsmål seks i guiden handler om hele leden: «Hvis du skulle anbefale andre å gå leden fra Stiklestad til Nidaros (eller deler av den), hvordan ville du begrunne denne anbefalingen?»

Jorun M. Børstad svarer på dette spørsmålet: «*For meg er det skremmende å komme til Nidarosdomen – har aldri syntes at det er godt, fordi da tar hele presteskapet, alle de som står i front for dette, over. Når pilegrimene kommer fra stille landskap, har vært for seg selv, så kommer vi til eksosen, kommer til den store katedralen – høyverdig, til mange prester med kapper, det blir så mye staffasje som tar bort en del av følelsen av å ha gått i enkelheten langs St. Olavs led*». Videre sier hun: «*Men, jeg har aldri følt meg så liten og redd som da jeg satt i dommen med alle prestene og den gamle musikken – det kom 15 stykker gående i slike kapper – for meg bryter det med den enkle pilegrimstradisjonen som jeg snakket om tidligere*».

Jamført med inntrykket man får når man leser Danbolt, Nidarosdomen på 1300 tallet - via Sacra, vandringa fra vest mot øst, fra død til liv, der vi kan se for oss tente alterlys, lektorenes lesning, gregoriansk sang fra koret, røkelsesduft og Olavsskrinet skinnende midt i oktagonen - står Jorun M. Børstads beskrivelse av sin opplevelse av Nidarosdomen som en stor kontrast til dette. Hun sier mer i samme retning i løpet av samtalen – hvis vi ser på hennes uttalelser knyttet til ledens store mål, Nidarosdomen. Bergslid på den andre siden, fremhever møtet med domen som positivt: *«Og så selvfølgelig møtet med det store pilegrimsmålet, den store katedralen, Nidarosdomen, som er en sterk opplevelse i seg selv, uansett hva du måtte tro, eller ikke».*

Det kan se ut som de to teologene tenker «likt» til forskjell fra Jorun Mari Børstad. Både Kjartan Bergslid og Nils Åge Aune er opptatt av kirka både som bygning og et åndelig sted. I tillegg vektlegger de begge historikken til både kirka og leden. Nils Åge Aune er opptatt av den åndelige siden han kommer i kontakt med når han beveger seg som pilegrim, og han trekker fram den kroppslige siden av det å gå pilegrim som en del av den åndelige opplevelsen. Dette nevner ikke Kjartan Bergslid.

Jorun Mari Børstad er ikke opptatt av historikken til kirken, selv om hun til en viss grad tar opp historikken i forhold til både leden og steder langs leden, og som vi har sett har hun ikke et positivt forhold til det store målet for vandringen. Hennes fokus er rettet mot det hun opplever når hun går pilegrim. Hun tar fram det å «gå med sitt eget liv». Dette kan forstås både på det fysiske og psykiske området. *«Ha tid til å reflektere og møte seg selv på ordentlig vis»*, er noe av det Jorun M. legger vekt på.

Ved nærmere ettertanke er kanskje ikke bildet entydig av to teologer på den ene siden og Jorun M. Børstad på den andre. Både Nils Åge Aune og Jorun M. Børstad er opptatt av den psykiske siden ved å gå pilegrim. Begge framhever opplevelsen som et fellestrekk. Hos Nils Åge Aune er opplevelsen kanskje mest åndelig lada, hos Jorun M. Børstad tenderer den mot det psykiske.

Nils Åge Aune trekker fram at det er et slags udekket åndelig behov som nærmer seg overflaten. Han nevner dette samtidig som han sier at det å gå pilegrim ikke er initiert ovenfra, men vandringene kommer av seg selv. Pilegrimstradisjonen er ny i vår tid, stadig flere går. Kanskje det er dags å gjøre en undersøkelse blant pilegrimene, både de som har tilknytning til Stiklestad-Nidaros leden og blant pilegrimer generelt, for å finne ut hvilken betydning det å gå pilegrim har for dagens mennesker.

Siktemålet for oppgaven har vært å finne ut mer om hvilken betydning leden kan ha for de moderne pilegrimene. Som jeg skrev i kapittel en, er ikke denne oppgaven lagt opp slik at den kan gi et fullt ut empirisk grunnlag for å si noe kvalifisert om hvilken betydning leden har for pilegrimer i dag, til det er også det kvalitative intervjuet for begrenset som metode sett i forhold til problemstillinga. Men, ved å snakke med og intervju de som har initiert leden, vel vitende om at de både er praktiske og ideologiske ledere av pilegrimsarbeidet i nærområdet til leden i dag, har jeg kunnet danne meg et bilde av det potensialet leden har, og det å gå pilegrim, i forhold til menneskers åndelige søken, vekst og utvikling. Kanskje går det an, da, på grunnlag av det som kommer fram, også å antyde noe om hvilket potensial kirken har for å bidra til menneskers åndelige vekst og utvikling.

På bakgrunn av pilegrimsvandringens betydning for mange mennesker i dag, og for manges del også betydningen av de ulike stedene langs pilegrimsledene som finnes rundt i verden, har jeg lagt vekt på å forsøke å «levendegjøre» leden Stiklestad-Nidaros ved ulike typer beskrivelser og faktiske opplysninger. Som nevnt tidlig i oppgaven, mener jeg stedenes historie kan ha betydning for den som er opptatt av å forsøke å «møte» pilegrimsvandrerene, for eksempel prester og sjelesørgere i ulike kirkesamfunn. Deltakerne i studien er alle klare på at for deres del handler pilegrimsvandringen om opplevelse, særlig den ene teologen er opptatt av den åndelige opplevelsen, altså sin egen søken etter et sterkere gudsnærvær enn han vanligvis opplever, og at det å bevege seg, gå, blir en del av denne søkn. Jorun Mari Børstad vektlegger «å gå dypere i seg selv», men også dette handler om å «finne» noe som hun savner, slik jeg tolker henne. For Den norske kirke som åndelig institusjon kan det være interessant å merke seg nettopp dette – at særlig to av deltakerne uttrykker at de søker etter «mer» i sitt åndelige liv/indre liv enn de til vanlig har. Det gjelder ikke mindre for teologen(e), som man i utgangspunktet skulle tro hadde spesielt gode forutsetninger for, eller anledning til, å «leve nærmere» Gud enn mange. Nils Åge Aune søker en sterkere opplevelse av Gud med hele seg, og sier til og med at han tar med det å «lide» - kjenne at han er kropp ved å bli sliten, sulten – for å kjenne den kontakten. Som en digresjon kan fasten nevnes i denne sammenheng, fra en side sett handler den om mennesket som sulter for å oppnå noe åndelig. Hvorvidt mennesker generelt som går pilegrim finner «svaret» ved å gå pilegrim, er kanskje ikke det vesentligste å fokusere på i denne oppgavesammenheng, når det kommer til stykket, men heller kanskje, for kirkens del spesielt, å tenke over om – og på hvilken måte - kirken kan hjelpe dagens mennesker til et sterkere gudsliv. Handler ikke det – også – om på grunnlag av søken-aspektet som kommer fram gjennom intervjudeltakerne å se på

pilegrimsvandringen som et symptom, kanskje, på en åndelig «mangeltilstand», og så sant det går an å forutsette at de tre deltakerne i denne studien til en viss grad representerer pilegrimer flest, ref. Jorun Maris kommentar om at oktogonen som historisk byggverk ikke er så viktig for pilegrimene hun møter, men den indre opplevelsen ved det å gå, og man kan se på uttalelsen hennes som en mulig indikasjon på hva som driver flere til å gå pilegrim, så handler dette kanskje om, for kirkens del, å diskutere oppfatningen den har av sin egen rolle, hvilken rolle den spiller, eller ønsker å spille i dagens samfunn, og om hvordan rollen utøves

Utover det jeg har sagt, gir ikke det kvalitative intervjuet og informasjonen de tre deltakerne har gitt, grunnlag godt nok til å trekke konklusjoner på vegne av «pilegrimer i dag» som en fellesbetegnelse på alle pilegrimsvandrere. På grunnlag av svarene fra forskningsdeltakerne viser det seg også at vektlegginga er noe ulik når det gjelder betydningen av hvilken betydning Alstadhaug og leden Stiklestad-Nidaros kan ha for dagens pilegrimer. Og kanskje er det slik at pilegrimer går inn i en pilegrimsvandring med ulike motiver, med ulik bakgrunn og henter slik – dels sammenfallende, men også dels ulike - opplevelser i forhold til den betydning pilegrimsvandringen har for den enkelte. Når dette er sagt, tror jeg mye av det de tre deltakerne sier er gjenkjennbart for mange, og derfor går det an, likevel kanskje, å tro at det de tre har sagt til sammen sier noe om pilegrimer flest i dag og dermed også leden Stiklestad-Nidaros' betydning for mange.

Kilder:

- Alexander, Pat og David m.fl. (1999). *Biblex*. Skjetten: Hermon Forlag.
- Amundsen Bugge, Arne (2005). *Norges religionshistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bagge, Sverre (2004). *Europa tar form, År 300 til 1350*. Oslo: Cappelen.
- Bengtsson, Jan og Løkken, Gunvor (2004). MAURICE MERLEAU-PONTY: KROPPENS VERDSLIGHET OG VERDENS KROPPSLIGHET. I Steinsholt, Kjetil og Løvlie, Lars (red.) *Pedagogikkens mange ansikter – Pedagogikkens idéhistorie fra antikken til det postmoderne*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalen, Monica (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Danbolt, Gunnar (1997). *Nidarosdomen: fra Kristkirke til nasjonalmonument*. Oslo: Andresen og Butenschøn.
- De Caprona, Yann (2014). *Norsk etymologisk ordbok*. Oslo: Kagge Forlag AS.
- Ekroll, Øystein (2000). *Kirker i Norge, bind I*. Oslo: ARFO Forlag.
- Fejes, Andreas & Thornberg, Robert. (2011). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Lieber AB.
- Gervin, Karl (2007). *Klostrene ved verdens ende*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Groven, Arne, 2015, *Holy Matter Teol 6362 – Kristen materialitet i middelalderkulturen*. Levanger.
- Groven, Arne, 2012, *REL-2001, Prosjektoppgave, UiT*. Levanger.
- Gunnes, Erik (1996). *Erkebiskop Øystein, statsmann og kirkebygger*. Oslo: Aschehoug.
- Hagen, Rolf Magne m.fl. (1980). *Norsk historisk atlas*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag.
- Hegstad, G, Johansen, A og Viken, E. (2002). *Levanger som kirkested gjennom tusen år*. Levanger: Levanger Grafisk AS.
- Johansen, Annar (2011). *Levanger 1000 år*. Levanger: Trøndermagasinet. Vårutgaven.
- Johanssen, Nygaard, Schreiner (1965). *Latinsk Ordbok*. Oslo: Cappelens Forlag.
- Kjølsvik, Idar (red.) (2011-I). *Ord i stein – kirkearkitektur og symbolspråk på Alstadhaug*. Levanger: Helse-Frelse FoU.
- Kjølsvik, Idar (red.) (2011-II). *Kirkeliv – Tekster om Nidarosdomen, Tautra, Munkeby og Steinviksholmen*. Levanger: Helse-Frelse FoU.
- Kjølsvik, Idar (2011-III). -
- Kjølsvik, Idar (2012). *Olavssteinen på Stiklestad*. Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget.

- Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009). *Det kvalitative forskningsintervju 2. utgave*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Postholm, M.B. (2005). *Kvalitativ metode, en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kausstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rumar, Lars m.fl. (1997). *Helgonet i Nidaros*. Jyveskyle, Finland: Riksarkivet i Sverige.
- Sagberg, Sturla (2015). *Holistic Religious Education – is it possible?* Munster: Waxman Verlag.
- Sigurdsson, Jon Vidar (2006). *Norsk Historie*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Skard, Eiliv (1995). *Passio Olavi: Lidings saga og undergjerningane åt den heilage Olav*. Oslo: Samlaget.
- Smestad, Ingrid, *Nord-Trøndelag historielags årbok, 1988*. Steinkjer: Steinkjer Trykkeri.
- Stenvik, L. (2011, 23.08.). *Intervju med universitetsarkeolog Stenvik*. Levanger: Levanger-Avisa.
- Sturlasson, Snorre (1964). *Kongesagaer*. Stavanger: Dreyer Forlag.
- Thagaard, Tove (2009). *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode 3. utgave*. Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.